

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

Mgr. Veronika Ambrožová

Časová působnost právních norem

DIPLOMOVÁ PRÁCE

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „**Časová působnost právních norem**“
vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 19. března 2014

.....
Veronika Ambrožová

Já, níže podepsaná Veronika Ambrožová, autorka diplomové práce na téma:

Časová působnost právních norem,

kteřá je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), v platném znění (dále jen „autorský zákon“), dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, v platném znění, správci:

Univerzitě Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc, 771 47,
Česká republika

ke zpracování údajů v rozsahu jména a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého v Olomouci, včetně neadresovaného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého v Olomouci. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého v Olomouci, jež se nazývá Informační centrum UP.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle autorského zákona.

V Olomouci dne 19. března 2014

.....
Veronika Ambrožová

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, JUDr. Petru Osinovi, Ph.D., za cenné rady a odborné vedení při zpracovávání zadaného tématu. Současně bych ráda poděkovala mé rodině a mým nejbližším přátelům za jejich pomoc a podporu.

OBSAH

ÚVOD	8
1 VYMEZENÍ ČASOVÉ PŮSOBNOSTI PRÁVNÍCH NOREM	10
1.1 Působnost právních norem	10
1.2 Časová působnost právních norem	11
1.2.1 Platnost, vacatio legis a účinnost právních norem.....	11
1.2.2 Změna právních norem	15
1.2.3 Zrušení právních norem	16
1.2.4 Intertemporalita právních norem	18
2 RETROAKTIVITA PRÁVNÍCH NOREM	20
2.1 Historický pohled na retroaktivitu	21
2.2 Pravá retroaktivita	23
2.3 Nepravá retroaktivita	27
2.4 Ultraaktivita/proaktivita/intertemporální modalita	28
3 RETROAKTIVITA V JUDIKATUŘE ČESKÝCH SOUDŮ.....	31
3.1 Ústavní soud ČR	31
3.1.1 Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96	31
3.1.2 Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09	36
3.2 Nejvyšší správní soud ČR	39
3.2.1 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 28. 11. 2008, č. j. 4 Ans 5/2007	39
3.2.2 Zákon č. 326/2009 Sb., o podpoře hospodářského růstu a sociální stability, ve znění pozdějších předpisů	42

4 OBSOLETNOST PRÁVNÍCH NOREM	44
4.1 Teoretická část.....	44
4.2 Praktická část.....	45
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	50
ANOTACE.....	59
KLÍČOVÁ SLOVA.....	60
ABSTRACT.....	61
KEY WORDS	62

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, v. z. p. p.
NSS ČR	Nejvyšší správní soud ČR
ÚS ČR	Ústavní soud ČR
Ústava ČR	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v. z. p. p.

ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala „Časová působnost právních norem“. Zvolila jsem si ho proto, že mne zaujalo již v prvním ročníku mého studia a také proto, že mne vlastně provází celým mým studiem.

Cílem mé práce je přiblížit čtenářům problematiku časové působnosti právních norem, platnosti, účinnosti a zpětné účinnosti právních norem. V souvislosti s touto oblastí teorie práva se zabývám také rozhodovací činností Ústavního soudu ČR a Nejvyššího správního soudu ČR, jejichž rozhodnutí jsou určující v chápání této otázky.

Téma se snažím časově pojmut od římského práva až po začátek roku 2014.

Okruh problematiky je v jednotlivých publikacích řešen velmi obecně a stroze. Samostatná publikace, která by se týkala pouze časové působnosti právních norem, podle mého zjištění, neexistuje. Je ale obsahem mnoha učebnic teorií práva, a to už od 19. století. V práci jsem využila ze starších publikací knihy Adolfa Procházky, Viktora Knappa a Emanuela Tilsche, na kterého se ve své rozhodovací činnosti obrací také Ústavní soud ČR. Z publikací novějších jsem použila díla Aleše Gerlocha, Petra Osiny nebo Oty Weinbergera. Vycházím zároveň z odborných článků, např. Petra Vojíře, Zdeňka Koudelky a Zdeňka Kühna.

Při vypracovávání diplomové práce jsem užila metodu analytickou, kdy jsem zkoumala ustanovení Ústavy ČR, Listiny základních práv a svobod, zákona o Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv, jednotlivá rozhodnutí Ústavního soudu ČR a Nejvyššího správního soudu ČR. Současně jsem užila jazykový a systematický výklad.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol a dále obsahuje seznam použitých zkratk a zdrojů, anotaci a seznam klíčových slov.

První kapitola se zabývá obecně působností právních norem, jejími druhy a dále samostatně časové působnosti právních norem. K tomu jsou uvedeny vlastnosti právních norem, tedy platnost, legisvakantní lhůta a účinnost. V souvislosti s tím jsou popisovány důvody a průběh možných změn a zrušení právních norem a v neposlední řadě také jejich intertemporalita.

Druhá kapitola, nazvaná retroaktivita právních norem, je věnována historii zpětné účinnosti právních norem, pravé a nepravé retroaktivitě, a také ultraaktivitě

ve spojení s příkladem na zásadě *superficies solo cedit*, ke které se od 1. ledna 2014 vrací česká právní úprava.

Obsahem třetí kapitoly jsou vybraná rozhodnutí Ústavního soudu ČR a Nejvyššího správního soudu ČR, které se týkají zpětné účinnosti právních norem. Právě rozhodnutí těchto soudů jsou klíčová pro pochopení této problematiky a pomáhají vyložit pojmy daného problému. Některá z nich vyvolala rozruch nejen v akademických kruzích.

Poslední, čtvrtá, kapitola je věnována obsoletnosti právních norem. Je rozdělena na dvě části, na část teoretickou a na část praktickou, ve které jsou uvedeny vybrané obsoletní právní normy, které jsou obsahem českého právního řádu.

Časová působnost právních norem je tématem velmi širokým. Jak například z hlediska historického, tak z hlediska evropského. Tyto úseky by mohly být dalšími, samostatnými, kapitolami mé práce. Ovšem z důvodu rozsahové omezenosti nelze oblast pojmout natolik podrobně.

1 VYMEZENÍ ČASOVÉ PŮSOBNOSTI PRÁVNÍCH NOREM

1.1 Působnost právních norem

Pojem působnosti právních norem definuje Dušan Hendrych jako vymezení rozsahu, realizace a aplikace právní normy jako obecně závazného pravidla chování, uznaného a vynuceného státem¹.

Působnost je vlastností právní normy spočívající ve vytváření právních vztahů v čase, místě, druhu a okruhu adresátů těchto vztahů. Takto chápeme působnost právních norem ve smyslu technickém.²

Na základě výše uvedeného dělíme působnost právních norem na působnost časovou³, místní, osobní a věcnou.

Místní (prostorová, teritoriální) působnost právních norem určuje, na jakém území, nad a pod jakým územím a mimo toto území je norma platná, resp. účinná. V právní normě se obvykle neuvádí, protože je vyvozována z ústavní pravomoci legislativního orgánu. Podle místní působnosti lze rozdělit právní normy s působností na celém území státu (např. ústavní zákony, zákony, vyhlášky ministerstev) a s působností omezenou na určitou část území státu (např. obecně závazné vyhlášky obcí, nařízení krajů).⁴ Český právní řád vychází z principu teritoriality, kdy právní normy působí na všechny osoby na území ČR, pod jejíž se nacházejí jurisdikcí.⁵

Osobní působnost právních norem řeší otázku, pro které osoby platí právní norma. Z jednoho hlediska zahrnuje platnost „právního předpisu pro cizí státní příslušníky a pro vlastní státní příslušníky v cizině“⁶ a z hlediska druhého, „zda je právní předpis adresován komukoli anebo jen určitým skupinám subjektů, např. podnikatelům, vojákům, advokátům atd.“⁷ Právě proto je důležité k vymezení osobní

¹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 903.

² Blíže: ŠÍN, Zbyněk. *Tvorba práva a její pravidla*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 193. KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Plzeň: Právnická fakulta. Západočeská univerzita, 1994, s. 80.

³ Časové působnosti je věnována podkapitola 1.2 Časová působnost právních norem.

⁴ Viz GERLOCH, Aleš, HUNGR, Pavel, ZOUBEK, Vladimír. *Základy teorie práva a právního státu*. 3. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1995, s. 107. ŠÍN, Zbyněk. *Tvorba práva a její pravidla*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 193.

⁵ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 66.

⁶ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Plzeň: Právnická fakulta. Západočeská univerzita, 1994, s. 80.

⁷ Tamtéž.

působnosti právní normy identifikovat vlastnosti, které musí subjekt práva mít, aby se stal jejím adresátem.⁸

Věcnou působností právních norem chápeme rozsah skutkových podstat, které právní norma upravuje. Samostatné ustanovení o věcné působnosti je zpravidla obsahem rozsáhlejších právních norem, a to buď v jejich úvodních, nebo závěrečných ustanoveních.⁹ Podle této působnosti můžeme rozdělit právní normy na obecné a speciální. Obecné právní normy „se vztahují na větší počet stejných případů“¹⁰ (např. občanský zákoník). Speciální právní normy „upravují odlišně věcně shodnou problematiku“¹¹ (např. soudní řád správní). V souvislosti s tím považuji za nutné uvést také zásady, které se užívají při střetu obecných a speciálních právních norem. První je zásada subsidiarity a druhou je zásada *lex specialis derogat legi generali*.

1.2 Časová působnost právních norem

Časová působnost právních norem vyjadřuje časové ohraničení doby regulace společenských vztahů danou právní normou. K tomu je třeba vymezit si otázky platnosti, legisvakantní lhůty, účinnosti, retroaktivity¹² a intertemporality právních norem.

1.2.1 Platnost, vacatio legis a účinnost právních norem

Okamžikem **platnosti** se právní norma stává součástí platného právního řádu. Při vytváření právní normy tak byly splněny náležitosti vymezené právními normami, tzn., byla vydána příslušným legislativním orgánem, v mezích jeho pravomoci a byla řádně publikována.¹³ To jsou pozitivně právní kritéria platnosti právní normy.¹⁴

⁸ Blíže: SOBEK, Tomáš. Vymezení osobní působnosti právní normy. *Právník*, 2000, roč. 139, č. 4, s. 399.

⁹ ŠÍN, Zbyněk. *Tvorba práva a její pravidla*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 193.

¹⁰ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 65.

¹¹ Tamtéž.

¹² Retroaktivitě je věnována samostatná kapitola 2 Retroaktivita právních norem.

¹³ VLČEK, Robert a kol. *Právní a filozofický úvod do teorie práva*. Ostrava: Knižní expres, 2008, s. 56.

Historicky se vyvinuly dvě formy publikace. První je materiální publikace, která je starší a znamená publikaci rozhlasem nebo vybubnováním. Novější je forma publikace formální, kterou se označuje zveřejnění v oficiální úřední sbírce. Začala se prosazovat roku 1773 ve Francii a v českých zemích se objevuje od roku 1849 a na Slovensku od roku 1868.¹⁵

Právní norma nabývá platnosti dnem vyhlášení, kterým je den rozeslání příslušné částky Sbírky zákonů, jež je uveden v jejím záhlaví¹⁶ (tzv. promulgace – otištění právního předpisu v plném rozsahu). Druhým způsobem, jak právní norma nabývá platnosti, je registrací, kdy se ve Sbírce zákonů registruje název právního předpisu a údaje, kde je publikován jeho plný text. Třetím způsobem nabytí platnosti je vyvěšením na úřední desce u právních předpisů územních samosprávných celků.¹⁷ Ještě je vhodné uvést čl. 12 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, v. z. p. p., který stanovuje, že se rozhodnutí o nouzovém stavu, o stavu ohrožení státu nebo válečném stavu zveřejňují v hromadných sdělovacích prostředcích a vyhláší se stejně jako zákon. Účinnosti nabývají okamžikem, který je v rozhodnutí určen.

Ve Sbírce zákonů se podle § 1 odst. 1 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, v. z. p. p., vyhláší zveřejněním jejich celého znění ústavní zákony, zákony, zákonná opatření Senátu Parlamentu ČR, nařízení vlády, právní normy vydávané ministerstvy a ostatními ústředními správními úřady a právní předpisy jiných správních úřadů a právnických osob, vydávají-li právní předpisy s celostátní působností na základě zvláštního zákona („vyhlášky“).

Dále se ve Sbírce zákonů vyhláší např. nálezy ÚS ČR a rozsudky NSS ČR, stanoví-li tak zákon, sdělení ÚS ČR, pokud o jejich vyhlášení rozhodne ÚS ČR, usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR o zákonném opatření Senátu Parlamentu ČR, nebo sdělení předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, že se Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR na své první schůzi o zákonném opatření Senátu Parlamentu ČR neusnesla.¹⁸

Vyhlášení právního předpisu má funkci kreační, kdy se právní předpis stává platným. Sbírka zákonů musí být všem dostupná, aby byla možnost se s právními

¹⁴ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 68.

¹⁵ ZOUBEK, Vladimír a kol. *Teorie státu a práva*. Praha: Policejní akademie ČR, 2006, s. 124.

¹⁶ Čl. 52 Ústavy ČR. § 3 odst. 1 a 2 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv, v. z. p. p.

¹⁷ Blíže: ZOUBEK, Vladimír a kol. *Teorie státu a práva*. Praha: Policejní akademie ČR, 2006, s. 125.

¹⁸ Viz dále § 2 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, v. z. p. p.

předpisy seznámit; „od nikoho nelze rozumně požadovat, aby se choval podle právního předpisu, s nímž neměl možnost se seznámit“¹⁹.

Druhou je funkce komunikační. Zveřejněním právního předpisu ve Sbírce zákonů je naplňován princip informačního působení práva.²⁰

To, že je právní norma platná, ale zatím neúčinná, znamená, že může být změněna nebo zrušena pouze právní normou stejného nebo vyššího stupně právní síly a právní normy nižší právní síly, které vznikly po dnu platnosti dané právní normy, s ní musí být v souladu.²¹

Platnost právní normy je pouze akademická, protože z platné právní normy, nikoliv účinné, neplynou nikomu žádná práva ani povinnosti, nikoho nezavazuje. Adolf Procházka si na otázku, jaký má smysl platnost vůči účinnosti, odpovídá, že asi žádný. Podobnost shledává s dosud nepravoplatným rozsudkem, jenž byl publikován, ale zatím nenabyl pravoplatnosti. Podle takového rozsudku nelze vést exekuci.²²

V odborné literatuře se objevoval názorový spor o platnost práva. K významným teoriím platnosti práva patří teorie rodokmenu, která odůvodňuje platnost právní normy odkazem na pravidla o vzniku právní normy (Kelsenova teorie základní normy a Hartovo učení o pravidlech poznání). Další je realistická teorie, podle které je kritériem platnosti práva rozhodovací praxe a způsob argumentace soudců. Jako třetí lze uvést teorii ospravedlnění, která upřednostňuje přirozenoprávní odůvodnění platnosti práva, vyžaduje tedy morálně ospravedlněné platné právo. Poslední je institucionální koncepce, která „zdůrazňuje, že pro zjištění platného práva je nutné vzít v úvahu jak normativně upravené vztahy vzniku, tak i vztahy norem k institucionálním, sociologicky prokazatelným skutečnostem. Vztahy vzniku určují, které normy jsou platnými právními normami – existenci práva je však třeba dokázat prostřednictvím vztahu norem k příslušným institucionálním skutečnostem.“²³

¹⁹ ŠÍN, Zbyněk. *Tvorba práva a její pravidla*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 151.

²⁰ Tamtéž, s. 150.

²¹ OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, s. 62.

²² PROCHÁZKA, Adolf. *Základy práva intertemporálního se zvláštním zřetelem k § 5 občanského zákoníku*. Brno: Barvič & Novotný, 1928, s. 20.

²³ Podrobněji: ZOUBEK, Vladimír a kol. *Teorie státu a práva*. Praha: Policejní akademie ČR, 2006, s. 124. WEINBERGER, Ota. *Norma a instituce*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 105 – 114.

Účinnost právní normy znamená možnost způsobení právních následků spojených s přijetím právní normy, tj. aplikovatelnost právní normy na jí upravené právní vztahy.²⁴

Zpravidla je den účinnosti stanoven v posledním ustanovení právního předpisu. Nastává konkrétním dnem nebo je spojena s uplynutím určité doby. Může být také vymezena vazbou na určitou budoucí právní skutečnost.²⁵

Není-li stanovena pozdější účinnost, nabývají účinnosti právní předpisy patnáctým dnem po jejich vyhlášení. Pokud to vyžaduje naléhavý obecný zájem, lze výjimečně stanovit dřívější počátek účinnosti, nejdříve však dnem vyhlášení.²⁶

Platnost právní normy je předpokladem její účinnosti. Proto právní norma nemůže být nejdříve účinná a později platná.

Účinnost právní normy by měla být ale stanovena po uplynutí určitého časového úseku poté, co se stane platnou. Takovéto období se nazývá **legisvakanční lhůta** (*vacatio legis*). Ta by měla být určována u rozsáhlejších právních norem, neboť pouze tak je možno vytvořit podmínky, aby právní účinnost byla doprovázena účinností sociální (schopnost adresátů seznámit se s právní normou).²⁷

Platnost a stanovení účinnosti právní normy poté, co uplyne legisvakanční lhůta, je předpokladem „zvýšení úrovně právního vědomí všech právních subjektů (především, co do jejich znalosti platného práva), neboť pouze od informovaného subjektu lze očekávat žádoucí orientaci chování k těm cílům, jež jsou právní normativní regulací daného společenského vztahu sledovány“²⁸. Stanovením legisvakanční lhůty je tak naplňována zásada *ignorantia iuris non excusat*. Stejně tak slouží legisvakanční lhůta pro příslušné orgány státní moci a k vytvoření potřebných technických a organizačních opatření pro aplikaci právního předpisu.

Může nastat také případ, kdy Senát Parlamentu ČR vrací návrh zákona Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, nebo kdy je návrh zákona vetován prezidentem republiky. Stane se tak, že účinnost je určena dřívějším datem, než platnost právního předpisu. „V tomto případě je potřeba využít ústavně konformní interpretaci a k retroaktivnímu ustanovení o nabytí účinnosti vůbec nepřihlížet.“²⁹

²⁴ OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, s. 62.

²⁵ Např. vstup ČR do Evropské unie. OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, s. 62.

²⁶ § 3 odst. 3 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv, v. z. p. p.

²⁷ Blíže: OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, s. 63.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž. K tomu blíže podkapitola 3.2.1 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 28. 11. 2008, č. j. 4 Ans 5/2007.

Aby nedocházelo k těmto situacím, je vhodné, aby bylo v návrhu právního předpisu stanoveno v době, kdy je postupován Senátu Parlamentu ČR Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, ještě alespoň 70 dnů³⁰ do nabytí účinnosti, aby bylo možno respektovat nejméně patnáctidenní legisvakanční lhůtu, nebo aby den účinnosti splýval se dnem platnosti.³¹

1.2.2 Změna právních norem

Změna právního předpisu, novelizace, je případ, kdy právní předpis pozdější změnil část dřívějšího právního předpisu nebo do něj doplní právní normu nebo zruší nějakou právní normu obsaženou v tomto právním předpisu bez jeho celého zrušení. Provedením novelizace právní předpis platí ve své změněné podobě pod původním označením.³²

Novelizaci dělíme na přímou a nepřímou. Přímá novelizace je podle Legislativních pravidel vlády ČR přípustná.³³ Nepřípustná je nepřímá novelizace právních předpisů. Může se ovšem stát, že pokud provádíme přímou novelizaci, stane se tak právní předpis nepřehledný, a proto je lepší přistoupit k nepřímé novelizaci. V některých případech lze také provádět novelizaci kombinovaně.³⁴

V případě, kdy byl právní předpis několikrát novelizován a stal se tak nepřehledným, dochází k republikaci, tj. úplnému znění právního předpisu.³⁵

³⁰ Senát Parlamentu ČR má lhůtu 30 dní, kdy buď návrh zákona zamítne, nebo vrátí Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR s pozměňovacími návrhy. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR může hlasovat o novém návrhu zákona nejdříve deset dní od doručení senátního usnesení. Prezident republiky má patnáct dní k možnosti uplatnění veta. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR může provést hlasování nejdříve po deseti dnech. Zbytek sedmdesátidenní lhůty připadá na zhotovení potřebných dokumentů. Uvedené lhůty jsou minimální, neboť se schůze mohou konat i v delších časových intervalech. Viz GERLOCH, Aleš a kol. *Teorie a praxe tvorby práva*. Praha: Aspi, 2008, s. 239 – 240.

³¹ GERLOCH, Aleš a kol. *Teorie a praxe tvorby práva*. Praha: Aspi, 2008, s. 239 – 240.

³² KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Plzeň: Právnická fakulta. Západočeská univerzita, 1994, s. 105.

³³ Viz čl. 54 odst. 1 Legislativních pravidel vlády ČR.

³⁴ KNAPP, Viktor a kol. Tvorba práva a její pravidla. *Právní rádce*. Příloha časopisu, roč. 4, č. 3 – 4, s. 33.

³⁵ Tamtéž.

1.2.3 Zrušení právních norem

Derogace, tedy zánik platnosti, právního předpisu znamená zrušení části právního předpisu. Právní předpisy můžeme rušit právními předpisy stejné nebo vyšší právní síly.

Zrušení celého právního předpisu bez náhrady se nazývá abrogace, naproti tomu obrogace je nahrazení právního předpisu jiným.

Důvody zániku platnosti a účinnosti právní normy jsou vnitřní a vnější. K vnitřním důvodům patří užití časově omezených právních norem, tzn., že přímo v právní normě byla stanovena doba, po kterou bude norma platná a účinná nebo byl dosažen předpokládaný stav. K vnějším důvodům náleží „zrušení právního předpisu orgánem, který jej vydal; zrušení právního předpisu jiným orgánem, způsobilým vydat právní předpis stejné či vyšší právní síly ke stejnému předmětu právní regulace; rozhodnutí o tom, že právní předpis odporuje ústavě, ústavním zákonům, zákonům“³⁶.

Rozeznává se aktivní a pasivní derogace. Aktivní derogace je spojena s tím právním předpisem, který obsahuje derogační klauzuli nebo jinak zrušuje jiný právní předpis, jeho část nebo ustanovení. Aktivní derogace obsahuje zrušující právní předpis. Pasivní derogace je naproti tomu spojena s právním předpisem, jeho částí nebo ustanovením, jež je předmětem derogace. Pasivní derogace se týká zrušeného právního předpisu.³⁷

Derogační právní normy ruší právní předpisy částečně nebo v celém rozsahu, formou derogační klauzule, která se objevuje v závěrečných ustanoveních právního předpisu.³⁸

Derogační klauzule je buď generální (obecná), na základě které jsou rušeny všechny dříve přijaté odporující právní předpisy. Může být také doplněna demonstrativním výčtem rušených právních předpisů. „Takový postup je však nežádoucí jak z hlediska neurčitosti rozsahu zrušených právních předpisů, tak z hlediska nadměrného posílení úlohy soudu, které, ať již k tomu budou

³⁶ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 94.

³⁷ Viz PRUSÁK, Jozef. *Teória práva*. 2. vydání. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1999, s. 230 – 231.

³⁸ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 94.

zákonodárcem výslovně povolány či nikoliv, budou v praxi o derogaci právních předpisů rozhodovat.“³⁹

Druhá je derogační klauzule enumerativní (výčtová), která je pro českou legislativní praxi zvykem. Takováto klauzule ruší taxativně „označený zákon či jiný právní předpis, část zákona, paragraf, odstavec“⁴⁰.

Může být také provedena derogace tzv. mlčky (materiální derogace). Pro tuto situaci jsou stanovena derogační pravidla, které mají funkci interpretačních pravidel „usnadňující interpretátorovi řešení konfliktní situace v otázce, jaké pravidlo platí a proč“⁴¹. Tato pravidla nejsou v českém právním řádu výslovně formulována, ale vyplývají „jednak z možnosti jeho změnitelnosti zakotvením norem delegačních, jež zmocňují k tvorbě právních předpisů a rovněž souvztažného požadavku logické jednoty (dynamického) bezrozporného právního řádu“⁴².

Mezi derogační pravidla náleží zásada *lex superior derogat legi inferiori*, která znamená, že právní norma vyšší právní síly ruší právní normu nižší právní síly. Touto zásadou je řešena užší konkurence právních předpisů, které dopadají na skutkově shodný stav, jenž vyplývá z ustanovení právních předpisů různé právní relevance v hierarchii právního řádu.⁴³

Další zásadou je zásada *lex posterior derogat legi priori*, kdy právní norma pozdější ruší právní normu dřívější, jsou-li stejné právní síly a dřívější právní norma jí odporuje. Nový právní předpis zrušuje dřívější právní předpis, týká-li se stejného předmětu ve stejném směru. Nezrušuje ho ovšem v pravém slova smyslu, ale dochází k neaplikaci starší normy *ad hoc*. „Samotný rozpor mezi právními normami nezpůsobuje zánik platnosti (účinnosti) některé z nich, nýbrž pravidlo *lex posterior* je interpretační zásadou pro aplikační praxi v případech rozporu mezi obecně závaznými právními akty téže právní síly.“⁴⁴ K možnému užití této zásady musí být právní předpisy stejné právní síly, tedy na stejné pozici v hierarchii právního řádu nebo právní předpisy různé právní síly s tím, že nový právní předpis musí být vyšší právní síly.⁴⁵

³⁹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 95.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž, s. 98.

⁴² HANUŠ, Libor. *Právní argumentace nebo svévole. Úvahy o právu, spravedlnosti a etice*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 76 – 77.

⁴³ Tamtéž, s. 81.

⁴⁴ Tamtéž, s. 78.

⁴⁵ Tamtéž.

A poslední je zásada *lex specialis derogat legi generali*, kdy zvláštní právní norma ruší obecnou právní normu, mají-li stejnou právní sílu.⁴⁶ Při užití této zásady je nutné pozorně určit, která právní norma je obecná a která zvláštní. Toto určování vychází ze způsobu rozsahu obecnosti formulování hypotézy právního předpisu. „U normy speciální se vyskytuje prvek, jehož se normě obecné v kontrapozici vůči ní co do bližší specifikace a konkretizace nedostává, resp., jenž je v ní obsažen případně co do způsobu vymezení obecněji (generálněji či abstraktněji), přičemž zahrnuje širší množinu daného jevu.“⁴⁷

Hierarchicky se aplikují výše uvedené zásady v tomto pořadí: jako první zásada *lex superior derogat legi inferiori*, jako druhá zásada *lex specialis derogat legi generali* a jako poslední zásada *lex posterior derogat legi priori*. Při užívání těchto zásad nedojde k formálnímu zrušení daných právních předpisů. Právní předpisy jsou stále platné a účinné.⁴⁸

1.2.4 Intertemporalita právních norem

Otázka kontinuity předmětu právní úpravy vzniká při nahrazování dřívějšího právního předpisu právním předpisem novým. „Den účinnosti nové právní normy, rušící právní normu dřívější, je časovým rozmezím, kdy právně regulované vztahy se dostávají z režimu jedné právní normy do režimu jiné právní normy; existují však právní vztahy, které vznikly za dřívější právní úpravy; tuto problematiku řeší obvykle nový právní předpis v přechodných ustanoveních.“⁴⁹

Podle slovenského Ústavního soudu jsou přechodná ustanovení neoddelitelnou součástí téměř každého právního předpisu a jejich funkcí je zabezpečit v zásadě plynulý přechod z doposud platného a účinného režimu právního předpisu do jeho nového režimu s tím, že se má eliminovat právní vakuum, které navozuje právní nejistotu a mají se jasně určit pravidla aplikace starého, resp. i nového právního předpisu na v minulosti vzniklé právní vztahy.⁵⁰

⁴⁶ Podrobněji: GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 98.

⁴⁷ Blíže: HANUŠ, Libor. *Právní argumentace nebo svévole. Úvahy o právu, spravedlnosti a etice*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 84.

⁴⁸ Tamtéž, s. 86.

⁴⁹ ŠÍŇ, Zbyněk. *Tvorba práva a její pravidla*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 191.

⁵⁰ Nález Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 7. června 2006, sp. zn. Pl. ÚS 25/05.

Přechodná ustanovení se zařazují na závěr textu právního předpisu a po splnění svého účelu, funkce, se stanou obsoletními, neztrácí ale svoji platnost a účinnost, jen pokud nastane situace, že všechny nebo nějaké z přechodných ustanovení obsahují také dočasné právní normy.⁵¹

Intertemporální ustanovení nového právního předpisu vychází obvykle z principu, že ty právní vztahy, které vznikly před jeho účinností, jsou upravovány ode dne účinnosti nového právního předpisu novým právním předpisem, a právní vztahy, jež vznikly před účinností nového právního předpisu dřívějším právním předpisem.⁵²

Čl. 51 Legislativních pravidel vlády ČR určuje možnosti obsahu přechodných ustanovení. Například může být stanoveno, že na právní vztahy vzniklé přede dnem nabytí účinnosti nového právního předpisu se vztahují dosavadní právní předpisy; jakým způsobem, popř. v jakém období, mají být právní poměry uvedeny do souladu s novým právním předpisem; jakým způsobem, popř. v jakém období, se ukončí řízení zahájené přede dnem nabytí účinnosti právního předpisu; jakým způsobem, popř. v jakém období mají být ustaveny orgány v institucích zřízených novým zákonem a jakým způsobem, popř. v jakém rozsahu, přecházejí práva a povinnosti na právní nástupce institucí zřízených zákonem.

⁵¹ Viz PRUSÁK, Jozef. *Teória práva*. 2. vydání. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1999, s. 232 – 233.

⁵² ŠÍN, Zbyněk. *Tvorba práva a její pravidla*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 191.

2 RETROAKTIVITA PRÁVNÍCH NOREM

Právní předpisy jsou platné a účinné do budoucna. Vyvolávají „právní následky na základě těch skutečností, které norma předpokládá a které nastaly po její účinnosti. Tyto situace platí zásadně ve sféře objektivního práva.“⁵³

Na subjektivní práva a povinnosti, jež nemají trvalý povahu, se aplikuje právní předpis účinný v době, kdy nastala daná právní skutečnost. U právních vztahů, které mají charakter trvalý, musíme určit při změně právního režimu, jaký právní předpis užít.⁵⁴

Co se týče účinnosti právního předpisu, můžeme uvést tři způsoby úpravy poměru dřívějšího a nového právního předpisu. Buď okamžitě působí nový právní předpis, nebo působí zpětně (pravá retroaktivita), anebo dřívější právní předpis přetrvává za účinnosti nového právního předpisu (nepravá retroaktivita).⁵⁵

Jaromír Harvánek uvádí ještě třetí druh retroaktivity, a to retroaktivitu revizní. Vztahuje se i na právní vztahy, jež byly před účinností zákona nového konzumovány, protože na základě nějaké právní skutečnosti zanikly před účinností nového zákona.⁵⁶

Působí-li nový právní předpis okamžitě, tak to znamená, že se aplikuje i na právní vztahy, jež vznikly před jeho účinností, momentem, kdy se právní předpis stal účinným. Aplikuje se jak na již vzniklé právní vztahy, tak na nově vzniklé.⁵⁷

Retroaktivita, zpětná účinnost, je slovo latinského původu a je tvořeno výrazem *retro* (zpět, nazpět, dozadu) a *agere* (hnát, honit, pohánět). Původní význam je tudíž hnát zpět.⁵⁸

Zásada *lex retro non agit*, zákon nepůsobí zpětně, je přisuzována Theodesiu I.⁵⁹ Znamená, že nový právní předpis se nedotýká těch právních vztahů, které vznikly za platnosti dřívějšího zákona. „Tyto právní situace lze nazvat přetrváváním

⁵³ OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, s. 65.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ HARVÁNEK, Jaromír. Přípustnost retroaktivity v právním státě. In SCHELLE, Karel (ed). *Aktuální otázky českého a československého konstitucionalismu. Sborník příspěvků z vědecké konference věnované prof. JUDr. Bohumilu Baxovi*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 130.

⁵⁷ OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, s. 65.

⁵⁸ PRAŽÁK, Josef M., NOVOTNÝ, František, SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko-český slovník*. 20. vydání. Praha: Koniasch Latin Press, 1999, s. 55 a 1153.

⁵⁹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 90.

(přežíváním, zasahováním) starého právního normativního aktu (jeho norem) v čase jinak výlučné působnosti nového právního normativního aktu.⁶⁰

Zpětná účinnost právního předpisu zasahuje do právní jistoty subjektů práva a zároveň souvisí s ochranou nabytých práv (*iura quaesita*). „Teorie nabytých práv spočívá v teoretickém zdůvodnění nepřipustnosti toho, aby práva někým podle zákona nabytá mu byla dodatečně a se zpětnou účinností pozdějším zákonem odňata, aby se zpětnou účinností byl dodatečně změněn právní stav, resp. o tento právní stav se opírající právní důvod nabytí práva.“⁶¹ Nabyté právo je osobám ku prospěchu. Změnil-li by se retroaktivně právní vztah, který by tak zhoršil právní postavení subjektu práva retroaktivně, došlo by tak k porušení zásady ochrany nabytých práv.⁶²

V zákazu retroaktivity se odráží zásada ochrany předvídatelnosti práva. V okamžiku, kdy subjekt práva jedná nebo je nečinný, by měl mít možnost vědět, zda s jeho jednáním nebo nečinností jsou spojeny nějaké právní následky.⁶³

Nutné ještě dodat, že český právní řád nepovažuje za retroaktivní procesně právní předpisy, neboť nemají vliv na posuzování situace, která se stala před jejich vyhlášením. Ty upravují procesní práva a povinnosti, jež jsou realizovány v průběhu projednávání věci před příslušným soudem.⁶⁴

2.1 Historický pohled na retroaktivitu

Již v římském právu nebyla retroaktivita výjimečná. Byla častokrát používána jako prostředek k překlenutí formalismu a strnulosti v *ius civile*. Retroaktivita byla využívána k naplnění zásady *ius est ars boni et aequi* (právo je umění uplatňovat to, co je dobré a spravedlivé).⁶⁵

⁶⁰ OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, s. 67.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

⁶³ HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 166.

⁶⁴ PETRLÍK, David. *Retroaktivita právních předpisů v komunitárním právu s přihlédnutím k právu českému, německému a francouzskému*. Praha: Linde, 2005, s. 54 – 55.

⁶⁵ Podrobněji: JÚDA, Vierošlav. Retroaktivita v právním štáte. In HAMULÁK, Ondrej (ed). *Sborník příspěvků z konference Monseho debaty mladých právníků, konané ve dnech 10. – 12. září 2007 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. Olomouc: Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2007, s. 224.

Soudní úředníci se při výkonu moci neřídili ani vlastními vyhláškami a mohli je během svého funkčního období měnit, což způsobovalo právní nejistotu. Změnu zakotvil v *Lex Cornelia de iurisdictione* v roce 67 př. n. l. Gaius Cornelius. Právníci měli povinnost řídit se svými vyhláškami, které nesměli měnit. „I přes rušivé jevy, retroaktivita v římském právu vycházela ze zásady slušnosti a spravedlnosti, čímž (paradoxně) napomáhala překonávat rigiditu zvykového práva, až do přijetí Zákona dvanácti desek.“⁶⁶ V Zákoně dvanácti desek je fragment, jenž stanoví, aby zákonem a právem bylo vždy jen to, co lid ustanovil naposledy.⁶⁷

V 18. století byla retroaktivita jedním směrem odmítána (např. Ústava Spojených států amerických, ústavy některých států unie) a druhým směrem byla naopak akceptována za podmínky vyššího zájmu (např. níže zmíněný případ Francie). Po nástupu Napoleona došlo ke změně vydáním *Code civile* z roku 1804. Ten v čl. 2 stanovil, že zákon působí pouze do budoucnosti, vůbec neúčinkuje zpátky.⁶⁸

Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 ve svém § 5 vymezení, že zákony nepůsobí nazpět; nemají tudíž vliv na jednání, která se zběhla dříve, a na práva dříve nabytá. Viktor Knapp, totožně s teorií nabytých práv, z toho odvozuje, že se tak vyloučilo zhoršení situace právního subjektu, ale ne zlepšení v důsledku retroaktivity právní normy.⁶⁹

V moderní právní filozofii byly názory na retroaktivitu různé. Thomas Hobes chtěl zrušení retroaktivních zákonů, neboť jejich užíváním by mohlo být narušeno plánování osobního života osob. John Austin také kritizoval retroaktivní zákony a vycházel z definice pojmu práva jako příkazu suveréna, protože toto pojetí je postaveno na důsledné možnosti poznání a uznání již existujících právních povinností.⁷⁰

Naproti tomu např. Hans Kelsen považoval retroaktivní zákony z právně technického pohledu za možné a jejich aplikaci politickým konsensem a slušností.

⁶⁶ JÚDA, Vierošlav. Retroaktivita v právním státě. In HAMULÁK, Ondřej (ed). *Sborník příspěvků z konference Monseho debaty mladých právníků, konané ve dnech 10. – 12. září 2007 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. Olomouc: Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2007, s. 224.

⁶⁷ SKŘEJPEK, Michal. Retroaktivita a římské právo. *Právník*, 2001, roč. 140, č. 6, s. 630.

⁶⁸ Podrobněji: JÚDA, Vierošlav. Retroaktivita v právním státě. In HAMULÁK, Ondřej (ed). *Sborník příspěvků z konference Monseho debaty mladých právníků, konané ve dnech 10. – 12. září 2007 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. Olomouc: Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2007, s. 224.

⁶⁹ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Plzeň: Právnická fakulta. Západočeská univerzita, 1994, s. 83.

SKŘEJPEK, Michal. Retroaktivita a římské právo. *Právník*, 2001, roč. 140, č. 6, s. 618.

⁷⁰ Blíže: PŘIBÁŇ, Jiří. Ústavnost a retroaktivita ve střední Evropě: teoreticko-historická reflexe. *Trestní právo*, 2002, roč. 7, č. 12, s. 4.

Podle Lona Luouise Fullera jsou retroaktivní zákony s principy právního státu neslučitelné, ale připustil existenci mimořádných případů politické diskontinuity, ve kterých právě retroaktivní zákony přispívají k principům právního státu.⁷¹

2.2 Prává retroaktivita

Prává retroaktivita je situace, kdy účinnost právního předpisu nastane dříve, než jeho platnost. Na případy, jež nastaly v minulosti, se použije pozdější právní předpis s účinky *ex tunc*.

Tento postup je možný jen *in favorem* subjektivních práv a právního postavení daných právních subjektů. Výslovně je tak stanoveno v čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod, kdy se trestnost činu posuzuje a trest ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán a pozdějšího zákona se použije, pokud je to pro pachatele příznivější. Je tak upraven zákaz retroaktivity pro trestní právo hmotné a lze ho aplikovat, pokud by to bylo ku prospěchu pachatele trestného činu.

Stejně tak můžeme použít čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod na odvětví správního trestání, a to podle rozhodovací praxe Nejvyššího správního soudu ČR⁷². Ten uvedl, že retroaktivní působení zákona ve prospěch pachatele v oblasti správního trestání svědčí § 7 odst. 1⁷³ zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v. z. p. p. Jedná se o konkretizaci zásady uvedené v čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod. Lze tedy aplikovat zásady trestního práva zároveň i pro účely správního práva trestního.⁷⁴

V ostatních právních odvětvích českého právního řádu je retroaktivita právních předpisů spíše výjimkou, neboť právní předpisy upravují zpravidla právní vztahy, které vzniknou po nabytí účinnosti právního předpisu.

⁷¹ Viz Blíže: PŘIBÁŇ, Jiří. Ústavnost a retroaktivita ve střední Evropě: teoreticko-historická reflexe. *Trestní právo*, 2002, roč. 7, č. 12, s. 4.

⁷² Rozsudek NSS ČR ze dne 13. června 2008, sp. zn. 2 As 9/2008. Rozsudek NSS ČR ze dne 27. října 2004, sp. zn. 6 A 126/2002.

⁷³ Znění: „Odpovědnost za přestupek se posuzuje podle zákona účinného v době spáchání přestupku; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, je-li to pro pachatele příznivější. Pachateli lze uložit pouze takový druh sankce, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o přestupku rozhoduje. O ochranném opatření se rozhodne podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje.“

⁷⁴ Viz Rozsudek NSS ČR ze dne 13. června 2008, sp. zn. 2 As 9/2008.

Pravá retroaktivita znamená, že se právní poměry mění zpětně, „že se podle v současnosti platné a účinné právní úpravy posuzují právní vztahy, právní skutečnosti i právní chování a jednání, které se uskutečnily dříve“⁷⁵.

Příkladem pravé retroaktivity je francouzský zákon z roku 1793, podle kterého rovná posloupnost dědická a neplatnost opačných testamentů působily zpětně na veškeré pozůstalosti, ke kterým došlo ode dne dobytí Bastilly, tj. od 14. července 1789. Zákonomárci v tomto právním předpisu neviděl retroaktivitu, ale výklad lidských práv vyslovených francouzským lidem dne 4. července 1789.⁷⁶

V neprospěch adresátů právních předpisů je pravá retroaktivita z hlediska právní jistoty nežádoucím jevem. Je tedy obecně nepřijatelná, ale jsou možné omezené výjimky přípustnosti. Podle ÚS ČR je takováto výjimka definována tak, že retroaktivní účinek musí být výslovně stanoven v zákoně, a že zpětně uložená právní povinnost byla již v minulosti vnímána z hlediska spravedlnosti nebo morálky jako povinnost.⁷⁷

Mohou jí ale připouštět mezinárodní smlouvy o lidských právech⁷⁸ u závažné trestné činnosti (zločiny proti lidskosti, válečné zločiny), která by podle vnitrostátního právního řádu nebyla trestná, přesto by byla v rozporu s mezinárodním právem.⁷⁹

V souvislosti s přípustností pravé retroaktivity v neprospěch subjektů práva je na místě uvést zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu, v. z. p. p. (dále jen „z. č. 198/1993 Sb.“).

Skupina 41 poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR podala v září 1993 návrh na zrušení všech ustanovení z. č. 198/1993 Sb. (vyjma § 7 a § 9) pro rozpor s Ústavou ČR, Listinou základních práv a svobod a ratifikovanými mezinárodními smlouvami o občanských právech a svobodách. Nálezem⁸⁰ ÚS ČR, který byl historicky prvním nálezem ÚS ČR, byl návrh zamítnut.

Pro naši potřebu se zaměřím pouze na podané námitky proti § 5 z. č. 198/1993 Sb. Obsahem § 5 z. č. 198/1993 Sb. je, že se do promlčecí lhůty trestných činů nezapočítává doba od 25. února 1948 do 29. prosince 1989, pokud z politických důvodů neslučitelných se základními zásadami právního řádu demokratického státu nedošlo k pravomocnému odsouzení nebo zproštění obžaloby.

⁷⁵ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 90.

⁷⁶ TILSCH, Emanuel. *Občanské právo. Část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 75 – 76.

PROCHÁZKA, Adolf. Retroaktivita zákonů. In *Sborník veřejného práva československého*. Svazek III. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, s. 799.

⁷⁷ Např. nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

⁷⁸ Čl. 15 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

⁷⁹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 90 – 91.

⁸⁰ Nález ÚS ČR ze dne 21. prosince 1993, sp. zn. Pl. ÚS 19/93.

Navrhovatelé uvedli, že „skutečnosti, že už neexistující a dříve příslušné státní orgány byly z nějakého důvodu nečinné nebo neúspěšné a způsobily zánik trestnosti některých činů uplynutím promlčecí doby, nebyla a není součástí subjektivní stránky trestného činu, nastala nezávisle na vůli pachatele, a proto mu nesmí být na újmu“⁸¹. Dále navrhovatelé uvádí, že tak dochází k výraznému prodloužení promlčecí doby a destabilizaci práva a porušení právní jistoty občanů, že je tak porušena zásada právního státu, „že trestnost, která promlčením zanikla, nelze obnovit a zavádí se zpětná účinnost zákona, přípustná jinak jen v případech, kdy je pozdější zákon pro pachatele příznivější. Tím dochází podle navrhovatelů k porušení čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod, jakož i mezinárodněprávních závazků České republiky.“⁸²

ÚS ČR uvedl, že zavedení nové zákonné překážky promlčení trestněprávního stíhání není protiústavní. To bylo aktuální hlavně u závažných zločinů s delší promlčecí lhůtou.⁸³

Čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod uvádí, které trestné činy lze stíhat, tedy ty, které byly vymezeny zákonem v době spáchání trestného činu, a neřeší otázku, jak dlouho lze tyto činy stíhat.⁸⁴

Chyběla-li ochota státu stíhat určité trestné činy, nemohlo docházet ani k jejich promlčováním. ÚS ČR chápe § 5 z. č. 198/1993 Sb. jako takové ustanovení, které zajišťuje tento stav a proto „běh fiktivních promlčecích lhůt v uvedených letech nepočítá. ÚS ČR vyšel z názoru, že jiné řešení by znamenalo vystavit režimu totalitní diktatury osvědčení právního státu a zpochybnit tak vlastní pojetí materiálního právního státu“⁸⁵. Zákon umožňuje stíhání trestných činů na základě práva platného v době, kdy byl trestný čin spáchán a ne podle nových skutkových podstat a trestů, které by zákon sám stanovil dodatečně.⁸⁶

⁸¹ Nález ÚS ČR ze dne 21. prosince 1993, sp. zn. Pl. ÚS 19/93.

⁸² Tamtéž.

⁸³ KLOKOČKA, Vladimír. Přejít k novému systému hodnot. In Ústavní soud ČR ve spolupráci s Německou nadací pro mezinárodní právní spolupráci (ed). *Vyrovnaní se s komunistickou minulostí. Sborník příspěvků z Konference střeoevropských ústavních soudů konané 27. – 28. května 2003 v Brně*. Praha: Linde, 2003, s. 11. Nález ÚS ČR ze dne 21. prosince 1993, sp. zn. Pl. ÚS 19/93.

⁸⁴ Nález ÚS ČR ze dne 21. prosince 1993, sp. zn. Pl. ÚS 19/93.

⁸⁵ KLOKOČKA, Vladimír. Přejít k novému systému hodnot. In Ústavní soud ČR ve spolupráci s Německou nadací pro mezinárodní právní spolupráci (ed). *Vyrovnaní se s komunistickou minulostí. Sborník příspěvků z Konference střeoevropských ústavních soudů konané 27. – 28. května 2003 v Brně*. Praha: Linde, 2003, s. 10 – 11.

⁸⁶ KLOKOČKA, Vladimír. Přejít k novému systému hodnot. In Ústavní soud ČR ve spolupráci s Německou nadací pro mezinárodní právní spolupráci (ed). *Vyrovnaní se s komunistickou minulostí*.

Tento nálezn ÚS ČR ale nebyl respektován Vrchním soudem v Praze, který prohlásil za promlčené trestné činy vlastizrady Miloše Jakeše a Jozefa Lenárta.⁸⁷

„Kontinuitu se starým právem nelze tedy rozšiřovat i na kontinuitu hodnotového systému mezi zcela odlišnými režimy. Současný soud nesmí při aplikaci starého práva internalizovat i stupnici hodnot, z nichž soudy kdysi vycházely, a rozhodovat, jakoby sám byl soudem „starého režimu“, a to jen proto, že dřívější zákony nebyly zrušeny.“⁸⁸

Lze tedy shrnout, že ÚS ČR považuje v tomto případě zpětnou trestnost činů za přípustnou a spatřuje v problematice přípustnosti retroaktivity v neprospěch subjektu práva spíše otázku politickou, než právní.

Naproti tomu Ústavní soud Maďarské republiky, který řešil stejnou otázku, tedy, zda mají být zrušeny účinky promlčení trestnosti trestného činu, zastává názor opačný.

Bylo stanoveno, že nová promlčecí lhůta začne běžet od 2. května 1990, a to u trestných činů vlastizrady, vraždy a zabití, které nebyly z politických důvodů stíhány v období mezi 21. prosincem 1944 a 2. květnem 1990.⁸⁹

Ústavní soud Maďarské republiky uvádí, že stejné ústavní principy mají být uplatňovány po dobu celého procesu zjišťování trestní odpovědnosti, proto má být posuzováno promlčení trestnosti podle práva, které je platné v době spáchání trestného činu. „Trestnost pachatele uplynutím promlčecí doby definitivně zaniká.“⁹⁰ Takový právní stav nemůže být změněn právními normami, neboť by to odporovalo principům ochrany dobré víry, právního státu a zákazu retroaktivity. „Normy upravující promlčení mají zůstat stejné, jako byly v době spáchání trestného činu, a to kvůli omezení moci státu trestat. Ačkoliv je prodloužena promlčecí doba, nelze

Sborník příspěvků z Konference středoevropských ústavních soudů konané 27. – 28. května 2003 v Brně. Praha: Linde, 2003, s. 11.

⁸⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. června 2003, sp. zn. 2 To 5/03.

⁸⁸ KLOKOČKA, Vladimír. Přejchod k novému systému hodnot. In Ústavní soud ČR ve spolupráci s Německou nadací pro mezinárodní právní spolupráci (ed). *Vyrovnaní se s komunistickou minulostí. Sborník příspěvků z Konference středoevropských ústavních soudů konané 27. – 28. května 2003 v Brně.* Praha: Linde, 2003, s. 13.

⁸⁹ TÉNYI, Géza. Dosažení spravedlnosti po deseti letech z pohledu maďarského soudu. In Ústavní soud ČR ve spolupráci s Německou nadací pro mezinárodní právní spolupráci (ed). *Vyrovnaní se s komunistickou minulostí. Sborník příspěvků z Konference středoevropských ústavních soudů konané 27. – 28. května 2003 v Brně.* Praha: Linde, 2003, s. 115.

⁹⁰ Tamtéž.

uložit za činy, které ještě nebyly promlčeny, trest těžší, než jaký by byl uložen podle norem platných v době spáchání činu.“⁹¹

2.3 Nepravá retroaktivita

Nepravá retroaktivita není zpětnou účinností v pravém slova smyslu. Nezakládá totiž právní následky pro minulost. Je obecně přípustná, ale jsou i výjimky, které z ní činí nepřípustnou. Setkáváme se s ní zpravidla při každé změně právního předpisu.

Znamená, že nový zákon právně kvalifikuje minulé právní skutečnosti, nebo že mění nebo ruší existující právní následky s účinky *ex nunc*.⁹² „Při změně právní úpravy musí být vznik právních vztahů, a tedy subjektivních práv a právních povinností, posuzován vždy podle zákonů a jiných pramenů práva účinných v době jejich vzniku, rozsah těchto práv a povinností by však měl být v zásadě shodný pro všechny právní subjekty a musí se měnit s účinností nových zákonů.“⁹³

Nepravá retroaktivita stanovuje, „že vznik a platnost právních vztahů, právních skutečností a právního chování se posuzuje podle dříve platných norem“⁹⁴, a obsah je posuzován podle normy, která je účinná v době, kdy je o daných právních vztazích rozhodováno.⁹⁵

Může znamenat zúžení nebo zrušení existujícího subjektivního práva do budoucna nebo změnu právní kvalifikace minulé právní skutečnosti. „Nevyvolává proto takové právní účinky, které byly dosavadními zákony předpokládány.“⁹⁶

Adolf Procházka uvádí, že pod pojem nepravé retroaktivity lze zahrnout prostou a ztíženou výlučnost nového zákona. Prostá výlučnost nového zákona znamená,

⁹¹ TÉNYI, Géza. Dosažení spravedlnosti po deseti letech z pohledu maďarského soudu. In Ústavní soud ČR ve spolupráci s Německou nadací pro mezinárodní právní spolupráci (ed). *Vyrovnání se s komunistickou minulostí. Sborník příspěvků z Konference střeoevropských ústavních soudů konané 27. – 28. května 2003 v Brně*. Praha: Linde, 2003, s. 115.

⁹² PROCHÁZKA, Adolf. Retroaktivita zákonů. In *Sborník veřejného práva československého*. Svazek III. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, s. 800.

⁹³ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 91. OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, s. 66.

⁹⁴ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 91. OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, s. 66.

⁹⁵ Blíže: GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 91. OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013, s. 66.

⁹⁶ JEMELKA, Luboš. Problematika retroaktivity právních předpisů. *Veřejná správa*, 2007, roč. 18, č. 39, s. 12.

že nový právní předpis nezakládá právní následky pro minulost, ale povyšuje minulé právní skutečnosti na podmínku budoucího právního následku. Ztížená výlučnost nového zákona naproti tomu znamená, že nový právní předpis modifikuje právní následky, které vyplývají z dřívějšího právního předpisu, do budoucna.⁹⁷

Při nepravé retroaktivitě se střetávají zásady právní jistoty a rovnoprávnosti před zákonem.

Jako příklad nepravé retroaktivity lze uvést zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v. z. p. p.(dále jen „zákoník práce“), který nahradil dosavadní zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění zákona č. 563/2004 Sb. účinném ke dni 1. ledna 2005 (dále jen „z. č. 65/1965 Sb.“). Zákoník práce ve svém § 364 odst. 2 stanoví, že podle z. č. 65/1965 Sb. se řídí pracovněprávní vztahy a úkony s nimi spojené učiněné před 1. lednem 2007, i když jejich právní účinky nastanou až po 1. lednu 2007.⁹⁸

2.4 Ultraaktivita/proaktivita/intertemporální modalita

Ultraaktivita znamená, že právní vztahy, které vznikly za účinnosti starého zákona, se i po jeho zrušení, tj. za účinnosti zákona nového, řídí zákonem starým; „nejen vznik právních vztahů a práva z nich vzniklá (jako u nepravé retroaktivity), ale i změna a zánik těchto právních vztahů, se tudíž chrání před novým právem jejich zachováním v režimu starého práva“⁹⁹.

V tomto významu je vnímána např. Nejvyšším soudem ČR, který uvádí, že „nový právní předpis, který řeší stejný právní institut jinak (zcela nebo jen zčásti), než dosavadní právní úprava, nemusí mít – obecně vzato – na právní vztahy, které vznikly před jeho účinností, žádný vliv. Takováto situace nastává, stanoví-li právní předpis, že se jím řídí jen právní vztahy, které vznikly po jeho účinnosti, a že tedy právní vztahy vzniklé před jeho účinností se včetně všech práv a nároků řídí

⁹⁷ PROCHÁZKA, Adolf. Retroaktivita zákonů. In *Sborník veřejného práva československého*. Svazek III. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, s. 801.

⁹⁸ Blíže: MAULWURF, Adolf. *Nepravá retroaktivita zákoníku práce – judikatura Nejvyššího soudu ČR* [online]. EPRAVO.CZ, 14. března 2011 [cit. 10. listopadu 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/neprava-retroaktivita-zakoniku-prace-judikatura-nejvyssiho-soudu-cr-70976.html>>.

⁹⁹ VOJÍŘ, Petr. *Časová působnost právních norem*. Brno, 2011. Disertační práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra právní teorie, s. 67.

dosavadními předpisy, i když tato práva a nároky vzniknou až po účinnosti nového právního předpisu“¹⁰⁰.

Je také chápána jako výjimka z nepravé retroaktivity. A to proto, že zásadu nepravé retroaktivity nelze užít na všechny určité dané právní vztahy.¹⁰¹

Příkladem ultraaktivity je v souvislosti s přijetím Nového občanského zákoníku¹⁰² (dále jen „NOZ“) návrat k zásadě *superficies solo cedit* (povrch ustupuje půdě; stavba je součástí pozemku).

§ 506 odst. 1 NOZ vymezuje, že součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech. V přechodných ustanoveních NOZ je v § 3056 dále upraveno, že vlastník pozemku, na kterém je zřízena stavba, která není podle dosavadních právních předpisů součástí pozemku a nestala se součástí pozemku ke dni nabytí účinnosti NOZ, má ke stavbě předkupní právo a vlastník stavby má předkupní právo k pozemku. Předkupní právo vlastníka pozemku se vztahuje i na podzemní stavbu na stejném pozemku, která je příslušenstvím nadzemní stavby. K ujednáním vylučujícím nebo omezujícím předkupní právo se přitom nepřihlíží. Lze-li část pozemku se stavbou oddělit, aniž to podstatně ztíží jejich užívání a požívání, vtahuje se předkupní právo jen na tu část pozemku, která je nezbytná pro výkon vlastnického práva ke stavbě.

Jak vyplývá z důvodové zprávy k NOZ¹⁰³, tím, že byla v českém právním řádu obnovena zásada *superficies solo cedit*, bylo zároveň třeba také reagovat na stav, který tu byl od roku 1951, tedy na oddělený právní režim staveb a pozemků. Proto se využití této zásady aplikuje pouze na případy, kdy vlastnické právo k pozemku i ke stavbě náleží stejné osobě. To znamená, že stavba se stane součástí pozemku a nakládat již bude možno pouze s pozemkem s tím, že tyto dispozice se budou současně týkat i staveb, které jsou na pozemku umístěny (kromě tzv. drobných staveb). V případech, kdy vlastnické právo k pozemku a ke stavbě náleží odlišným osobám, „odkládá se právní spojení pozemku a stavby v jednu nemovitou věc až do doby, kde se vlastnictví pozemku i stavby spojí v rukou jediného vlastníka“¹⁰⁴. Z toho

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. července 2000, sp. zn. 21 Cdo 2115/99.

¹⁰¹ STEINER, Vilém. K problematice přípustnosti retroaktivity právních norem. *Právník*, 1994, roč. 133, č. 1, s. 3 – 4.

¹⁰² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁰³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 3. února 2012.

¹⁰⁴ Tamtéž.

důvodu vzniká vlastníkovu pozemku zákonné předkupní právo ke stavbě a vlastníku stavby zákonné předkupní právo k pozemku.

Je-li tedy vlastník pozemku a vlastník stavby rozdílný, užíje se na takovéto právní vztahy zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 202/2012 Sb. účinném ke dni 1. září 2012, protože vznikly za účinnosti tohoto zákona.

3 RETROAKTIVITA V JUDIKATUŘE ČESKÝCH SOUDŮ

3.1 Ústavní soud ČR

Ústavní soud ČR se ve své rozhodovací praxi zabýval mnohokrát problematikou retroaktivity právních norem.

Poprvé uvedl ÚS ČR rozdělení retroaktivity na pravou a nepravou ve svém nálezu ze dne 12. července 1994¹⁰⁵. Pojem pravá retroaktivita vymezuje jako případy, kdy právní předpis upravuje i vznik právního vztahu a nároky, které vzešly před jeho účinností. Nepravou retroaktivitu vysvětluje tak, že právní vztahy jak hmotného, tak procesního práva, vzniklé za platnosti starého práva, jsou spravovány pouze tímto právem do doby účinnosti nového práva; „po jeho účinnosti se však řídí právem novým. Tato zásada však platí jen potud, pokud ostatní závěrečná ustanovení právní normy nestanoví se zřetelem na zvláštnosti některých právních vztahů něco jiného.“¹⁰⁶

3.1.1 Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96

Skutkově se v tomto nálezu jednalo o návrh Krajského soudu v Ostravě na zrušení § 45 odst. 3 věty třetí zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, v. z. p. p. (dále jen „z. č. 92/1991 Sb.“). Krajský soud v Ostravě argumentoval tím, že tento zákon je v rozporu s ústavními zákony, resp. mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy ČR.

Krajský soud v Ostravě rozhodoval ve věci žalobce, který se domáhal zrušení rozsudku Okresního soudu v Karviné¹⁰⁷, jímž byl zamítnut jeho návrh na uložení povinnosti žalovanému umožnit mu nerušené užívání skladu a majetku, vzniklé dne 7. října 1991, po dobu trvání smlouvy do 31. prosince 2001. Žalobce namítal v řízení před obecnými soudy, že „až do účinnosti zákona č. 210/1993 Sb., kterým byl novelizován z. č. 92/1991 Sb., nebyl žádným způsobem omezen způsob uzavírání

¹⁰⁵ Nález ÚS ČR ze dne 12. července 1994, sp. zn. Pl. ÚS 3/94.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Rozsudek Okresního soudu v Karviné ze dne 23. března 1994, sp. zn. 29 C 250/93.

smluv o nájmu majetku a nebytových prostor.¹⁰⁸ Podle žalobce by doslovný výklad § 45 odst. 3 věty třetí z. č. 92/1991 Sb. znamenal přijetí retroaktivity a tedy rozpor s Ústavou ČR.

Smlouva o nájmu nebytových prostor a majetku byla žalobcem považována za platnou bez ohledu na změnu státního podniku, „v jejímž rámci byl sklad, kterého se nájemní smlouva týkala, z majetkové podstaty tohoto podniku vyňat a posléze Fondem národního majetku vložen do akciové společnosti. Žalovaný se naopak doslovného znění § 45 odst. 3 věty třetí z. č. 92/1991 Sb. dovolával.“¹⁰⁹

Problémem je, zda nájemní smlouva ze dne 7. října 1991 zanikla novelou z. č. 92/1991 Sb., učiněnou zákonem č. 210/1993 Sb., dnem 1. října 1993, tedy dnem vynětí majetku ze státního podniku.¹¹⁰

Ústavní soud ČR v tomto nálezu uvádí, že k základním principům, které vymezují právní stát, náleží princip ochrany důvěry občanů v právo a s tím související princip zákazu retroaktivity právních norem. Za autoritativní definici pravé a nepravé retroaktivity považuje definici Emanuela Tilsche: „Pravé zpětné působení nového zákona jest tu jen tehdy, když působí i pro dobu minulou... Nepravé zpětné působení ... tu jest, když nový zákon nařizuje, že ho má být užito i na staré právní poměry již založené, ale teprve od doby, kdy počíná působnost nového zákona anebo od doby ještě pozdější“¹¹¹.

Pravá retroaktivita pak „zahrnuje v podstatě dvě odlišné situace“¹¹², a to za prvé, „stav, že nová úprava dávala vznik (novým právním) vztahům před její účinností za podmínek, které teprve dodatečně stanovila“¹¹³, a za druhé „novela může měnit právní vztahy vzniklé podle staré právní úpravy, a to ještě před účinností nového zákona“¹¹⁴.

Pro pravou retroaktivitu platí, že *lex posterior* ruší právní účinky v době účinnosti *legis prioris*.¹¹⁵

U nepravé retroaktivity „nový zákon sice nezakládá právních následků pro minulost, avšak buď povyšuje minulé skutečnosti za podmínku budoucího

¹⁰⁸ Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ TILSCH, Emanuel. *Občanské právo. Obecná část*. Praha: Věšhrad. 1925, s. 75 – 78. Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

¹¹² TILSCH, Emanuel. *Občanské právo. Obecná část*. Praha: Věšhrad. 1925, s. 75 – 78.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ TICHÝ, Luboš. K časové působnosti novely občanského zákoníku, *Právník*, 1984, č. 12, s. 1104.

¹¹⁵ Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

právního následku (prostá výlučnost) nebo modifikuje pro budoucnost právní následky podle dřívějších zákonů založené... Nepravé zpětné působení zákona pouze znamená, že nový zákon zachycuje (právně kvalifikuje) minulé skutečnosti nebo že se dotýká (modifikuje, ruší) existujících právních následků, tj. na skutkové podstaty je založivší váže pro budoucnost jiná práva a jiné povinnosti, než zákonodárství dosavadní. Jde zde tudíž o zásah nového zákona jednat do předchozích skutečností, jednak do tzv. práv nabytých¹¹⁶.

Při střetu staré a nové právní normy platí retroaktivita nepravá, tzn., od účinnosti nové právní normy se právní vztahy vzniklé podle zrušené právní normy řídí novou právní normou. „Vznik právních vztahů, existujících před nabytím účinnosti nové právní normy, právní nároky, které z těchto vztahů vznikly, jakož i vykonané právní úkony, se řídí zrušenou právní normou (důsledkem opačné interpretace střetu právních norem by byla pravá retroaktivita)¹¹⁷.

Princip nepřipustnosti retroaktivity lze použít pouze na zpětné působení těch právních norem, které zasahují do nabytých práv.

Pravá retroaktivita je obecně nepřipustná, ale existují výjimky připustnosti. Pravou retroaktivitu „lze ospravedlnit nanejvýše tam, kde právní povinnost pro minulost stanovená již dříve alespoň jako mravní povinnost byla pocitována¹¹⁸.

V zahajovací řeči hlavního žalobce za Velkou Británii, Hartleye Shawcrosse, v tzv. Norimberském procesu, bylo řečeno o Statutu Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku, že jedná-li se o zpětnou platnost zákona, tak to odpovídá vyšším normám spravedlnosti, kterými byly stanoveny v praxi všech civilizovaných zemích určité meze pro zpětnou účinnost zákona. Kritériem „připustnosti retroaktivity byl považován cit spravedlnosti, který je vlastní tomuto světu a který bude pošlapán, zůstanou-li váleční zločinci po druhé světové válce bez trestu“.¹¹⁹

V současné právní teorii jsou názory obdobné. Od principu zákazu retroaktivity se lze odchýlit výjimečně výslovným pozitivním ustanovením. „Jak je patrné z historie, důvodem k takovým postupům byla situace, kdy by se právní jistota dostala do příkrého rozporu s jistotou sociální a s právním vědomím, jak tomu bylo

¹¹⁶ Viz Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96. PROCHÁZKA, Adolf. Retroaktivita zákonů. In *Sborník veřejného práva československého*. Svazek III. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, s. 801.

¹¹⁷ Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

¹¹⁸ PROCHÁZKA, Adolf. Retroaktivita zákonů. In *Slovník veřejného práva československého*. Svazek III. Brno, 1934, s. 800. Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

¹¹⁹ Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

v ČR v případě retribučních dekretů. Zpětnou působnost zákona na občanskoprávní poměry by bylo možno odůvodnit též veřejným pořádkem (*ordre public*), především, jestliže by byly dotčeny předpisy absolutně kogentní, jež by byly vydány v důsledku určité mezní situace přerodu hodnot ve společnosti.¹²⁰

Přípustná výjimka ze zásady zákazu pravé retroaktivity je princip „ochrany oprávněné důvěry ve stálost právního řádu“¹²¹.

Problematikou zákazu retroaktivity se zabýval Ústavní soud ČSFR, který uvedl, že „principy právního státu, právní jistoty, které je možné vyvodit z požadavků demokratického uspořádání státu, vyžadují každý ústavně možný případ retroaktivity zakotvit *expressis verbis* v ústavě, resp. v zákoně a vyřešit s tím spojené případy tak, aby nabytá práva byla řádně chráněna“¹²². Stejně tak upozornil na nepřipustnost retroaktivity Ústavní soud ČR ve svém nálezu, kde zdůraznil, že „ke znakům právního státu nepochybně patří princip právní jistoty a ochrany důvěry občanů v právo. Součástí právní jistoty pak je také zákaz retroaktivity právních norem, resp. jejich retroaktivního výkladu“¹²³.

Z. č. 92/1991 Sb. s účinností ode dne 28. února 1992 v § 45 odst. 3 „omezil dispoziční oprávnění státních podniků uzavírat nájemní smlouvy k věcem, k nimž vykonávaly právo hospodaření. Novela, provedená zákonem č. 544/1992 Sb., která ze znění ustanovení § 45 odst. 3 odkaz na termín účinnost novely předcházející vypustila, otevřela možnost retroaktivní interpretace i pro nájemní poměry, jež vznikly před dnem 28. února 1992. Novela z. č. 92/1991 Sb., provedená zákonem č. 210/1993 Sb., obsahuje dikci, podle níž ke dni zrušení podniku bez likvidace nebo ke dni vynětí části majetku podniku zaniká i právo užívat majetek, vzniklé ze smluv, uzavřených před 28. únorem 1992“¹²⁴.

Za pravou retroaktivitu § 45 odst. 3 bychom mohli označit případy, u kterých vznikl nájemní vztah ze smluv uzavřených před 28. únorem 1992 a „ke zrušení podniku bez likvidace nebo k vynětí části majetku podniku došlo před nabytím účinnosti zákona č. 210/1993 Sb. (tj. před 13. srpnem 1993), k čemuž by bylo vztaženo i datum zániku nájemního poměru“¹²⁵.

¹²⁰ Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Nález ÚS ČSFR ze dne 10. prosince 1992, sp. zn. Pl. ÚS 78/92.

¹²³ Nález ÚS ČR ze dne 8. června 1995, sp. zn. IV. ÚS 215/94.

¹²⁴ Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

¹²⁵ Tamtéž.

Výkladem lze interpretovat § 45 odst. 3 z. č. 92/1991 Sb. tak, že nájemní vztahy vzniklé ze smluv „uzavřených před 28. únorem 1992 ze z. č. 92/1991 Sb., ve znění zákona č. 210/1993 Sb., v případě zrušení podniku bez likvidace nebo vynětí části majetku podniku před 13. srpnem 1993 zanikají teprve po nabytí účinnosti zákona č. 210/1993 Sb. (resp. se jejich režim ode dne 8. prosince 1992 do dne 13. srpna 1993 řídí zákonem č. 544/1992 Sb., kterým byl z. č. 92/1991 Sb. novelizován)¹²⁶.

Zrušením staré a přijetím nové právní úpravy se zasahuje do principů rovnosti a ochrany důvěry občana v právo v důsledku ochrany jiného veřejného zájmu nebo základního práva a svobody. Tento konflikt je posuzován na základě proporcionality s ohledem na intertemporalitu. Vyšší stupeň intenzity veřejného zájmu odůvodňuje vyšší míru zásahu do principů rovnosti a ochrany důvěry občana v právo novou právní úpravou. Nepravá retroaktivita je „zásadně přípustná; i ona může ale být ústavněprávně nepřípustnou, jestli je tím zasaženo do důvěry ve skutkovou podstatu a význam zákonodárných přání pro veřejnost nepřevyšuje, resp. nedosahuje zájem jednotlivce na další existenci dosavadního práva“¹²⁷.

U ustanovení § 45 odst. 3 z. č. 92/1991 Sb. je třeba posoudit intenzitu veřejného zájmu na provedení privatizace se zásahem do principů rovnosti a ochrany důvěry občana v právo. V tomto případě nepravá retroaktivita znamená, „že nájemce nebytových prostor nebo jiného majetku, ke kterým vykonávají právo hospodaření státní podniky, si musel po 13. srpnu 1993 být vědom, že ke dni zrušení podniku bez likvidace nebo vynětí části majetku podniku nájemní poměr, uzavřený před 28. únorem 1992, zanikne a mohl, resp. musel tedy s touto skutečností počítat“¹²⁸.

Ústavní soud ČR návrh Krajského soudu v Ostravě na zrušení § 45 odst. 3 věty třetí z. č. 92/1991 Sb., v. z. p. p., zamítl.

¹²⁶ Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

3.1.2 Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09

Ústavní zákon č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny

Ústavní zákon č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny (dále jen „ústavní zákon č. 195/2009 Sb.“), nabyl platnosti a účinnosti dnem vyhlášení dne 29. června 2009. Zákon obsahoval celkem tři články, kdy první stanovil, že „volební období Poslanecké sněmovny zvolené v roce 2006 skončí v roce 2009 dnem voleb do Poslanecké sněmovny, které se budou konat do 15. října 2009.“¹²⁹

Prezident republiky svým rozhodnutím (dále jen „rozhodnutí“) vydaným dne 1. července 2009 vyhlásil volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR konané 9. až 10. října 2009.¹³⁰

Nález Ústavního soudu ČR

Poslanec Miloš Melčák podal dne 26. srpna 2009 ústavní stížnost, kterou se domáhal zrušení ústavního zákona č. 195/2009 Sb. a rozhodnutí. Stěžovatel se cítí být dotčen v základním právu vyplývajícím z čl. 21 odst. 4 LZPS¹³¹, ze kterého plyne¹³² zároveň právo na nerušený výkon funkce.

Kromě jiného¹³³ uvádí stěžovatel, že došlo ústavním zákonem č. 195/2009 Sb. k porušení ústavního zákazu retroaktivity (zpětnou právní úpravou volebního období v jeho průběhu). Tuto zpětnou účinnost pokládá za retroaktivitu pravou, „jež se ocitá v rozporu i s principem legitimního očekávání“¹³⁴.

ÚS ČR vymezil hlediska posuzování ústavnosti retroaktivity již v několika svých rozhodnutích¹³⁵.

¹²⁹ Čl. 1 ústavního zákona č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny.

¹³⁰ Rozhodnutí prezidenta republiky č. 207/2009 Sb., o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

¹³¹ Čl. 21 odst. 4 LZPS zní: „Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.“

¹³² Nález ÚS ČR ze dne 26. ledna 2005, sp. zn. Pl. ÚS 73/04.

¹³³ Pro potřeby mé diplomové práce je nepovažuji za relevantní.

¹³⁴ Nález ÚS ČR ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09.

¹³⁵ Např. nález ÚS ČR ze dne 2. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96, nález ÚS ČR ze dne 7. dubna 2009, sp. zn. Pl. ÚS 35/08.

V tomto případě shledal v ústavním zákoně č. 195/2009 Sb. retroaktivitu pravou, kdy „pro pravou retroaktivitu tudíž platí, že *lex posterior* ruší (neuznává) právní účinky v době účinnosti *legis prioris*, popřípadě vyvolává nebo spojuje práva a povinnosti subjektů s takovými skutečnostmi, jež v době účinnosti *legis prioris* neměly povahu právních skutečností¹³⁶“. „Demokratická ústava, jež je fikcí společenské smlouvy, v neobecnější formě vyjadřuje rámec lidské svobody, slučitelný se svobodou jiných, soustavu konstitutivních hodnot a konečně strukturu základních institucí veřejné moci a proceduru, jíž nabývají legitimacy. Účelem těchto institucí je garantovat ústavní rámec svobody, garantovat vnitřní mír, jakož i další ústavou předvídaná veřejná dobra. Ústava je tudíž základní dokument, který stanoví závazná a nepřekročitelná pravidla, limity a meze vytváření vrcholných ústavních orgánů státní moci, výkonu státní moci z hlediska materiálního i procedurálního, jakož i řádného i mimořádného ukončení jejich mandátu.“¹³⁷

ÚS ČR dále konstatoval, že předčasné ukončení funkčního období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR je Ústavou ČR předvídané (čl. 35 Ústavy ČR) a pro tento institut je Ústavou ČR také stanoven pevný postup. „Napadený ústavní zákon v daném případě obě zcela ignoruje, čl. 35 dočasně *ad hoc* suspenduje a mimo rámec Ústavou předepsaného postupu stanoví pro tento jediný případ zcela jiný postup mimo ten, který Ústava předpokládá a ukládá.“¹³⁸

Takové obcházení základních ústavních principů je považováno ÚS ČR za neslučitelné se zásadou zákazu retroaktivity ve spojení se zásadami ochrany oprávněné důvěry občanů v právo a práva svobodně volit, „tj. – kromě jiného – práva volit se znalostí podmínek utváření z voleb vzešlých demokratických orgánů veřejné moci, včetně znalosti jejich volebního období. Porušení uvedených ústavních principů plynoucích z čl. 1 odst. 1 Ústavy Ústavní soud považuje za zásah do podstatných náležitostí demokratického právního státu zakotvených v čl. 9 odst. 2 Ústavy.“¹³⁹

Nálezem ÚS ČR ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09, byl zrušen ústavní zákon č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny a rozhodnutí prezidenta republiky č. 207/2009 Sb., o vyhlášení voleb do Poslanecké

¹³⁶ Nález ÚS ČR ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Tamtéž.

sněmovny Parlamentu ČR společně s ústavním zákonem č. 195/2009 Sb. pozbyl platnosti.

V závěru nálezu „*Obiter dictum*“ je uvedeno, že „zrušením ústavního zákona č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny, Ústavní soud žádným způsobem neomezil právo občanů na výkon jejich volebního práva, neboť jediným důsledkem tohoto kroku (pokud Parlament nepřijme jiné ústavně konformní řešení) je skutečnost, že současná demokraticky ustavená Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky bude vykonávat svoji funkci do konce svého řádného volebního období“¹⁴⁰. Z tohoto bychom mohli vyvodit, že by změna Ústavy ČR umožnila předčasné rozpuštění Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.¹⁴¹

Názory akademické obce k nálezu

Tento nálezn ÚS ČR byl v mnoha směrech kritizován. Pro naši potřebu se však zaměřím pouze na otázku retroaktivity. Ústavní soudce Jan Musil uvádí ve svém odlišném stanovisku k nálezu, že se ÚS ČR s problematikou retroaktivity vypořádal „s velkou lehkostí, která se mnohým lidem bude zdát málo snesitelná“¹⁴².

Retroaktivitu řešil ÚS ČR v tomto nálezu velmi stroze, argumentoval v něm zákazem jakékoliv retroaktivity a pouze naznačil, že se jedná o retroaktivitu pravou.¹⁴³

Toto tvrzení je ale v rozporu s dřívějšími rozhodovací praxí ÚS ČR a i se samotnou definicí pravé retroaktivity uvedenou výše. Hlavním znakem pravé retroaktivity je právní účinek *ex tunc*. Ústavní zákon č. 195/2009 Sb. ale tento účinek nemá, neboť neurčuje, že se poslanci nepokládají za poslance od vzniku svého mandátu a není dotčeno jejich právo podle čl. 21 odst. 4 LZPS ke dni jeho vzniku a nezkracuje tedy páté volební období před účinností ústavního zákona č. 195/2009 Sb. Jedná se o retroaktivitu nepravou, protože ústavní zákon č. 195/2009 Sb. má účinky *ex nunc*. „Ruší právo poslanců dle čl. 21 odst. 4 LZPS až po datu účinnosti ústavního zákona č. 195/2009 Sb., a sice konáním předčasných voleb (a to nejpozději dne 15. října 2009) a současně tím zasahuje do skutkové podstaty (minulé

¹⁴⁰ Nález ÚS ČR ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09.

¹⁴¹ KÜHN, Zdeněk. Nad nálezem Ústavního soudu ve věci protiústavního „ústavního“ zákona č. 195/2009 Sb. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 1, s. 20 – 29.

¹⁴² Nález ÚS ČR ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09.

¹⁴³ BOUDA, Petr. Retroaktivita a předvídatelnost práva. In ŽATECKÁ, Eva (ed). *COFOLA 2011*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 1637.

právní skutečnosti) podmiňující vznik tohoto práva, tedy do voleb do Poslanecké sněmovny a zasahuje do pátého volebního období Poslanecké sněmovny tím, že je do budoucna (do předčasných voleb) zkracuje.“¹⁴⁴

Nelze ústavní změnou zpětně upravovat podmínky pro zvolení poslanců a po určitých letech prohlásit, že nebyli zvoleni, úpravou pasivního volebního práva. Můžeme regulovat právní vztahy do budoucna a to i způsoby ukončení mandátu poslanců. Jednalo by se tak o nepravou retroaktivitu. „V opačném případě se dostáváme do situace, že poslanci pro sebe samé nemohou přijmout žádnou ústavní změnu a všechny ústavní změny se mohou týkat až poslanců budoucích.“¹⁴⁵

Závěr ÚS ČR můžeme považovat za nesmyslný. To lze ukázat na příkladu ústavního zákona o zániku České a Slovenské federativní republiky¹⁴⁶ ve spojení s Ústavou ČR, na základě kterého zanikly státní orgány ČSFR. Pokud by tehdejší poslanec podal ústavní stížnost, ve které by uvedl, že byl zvolen na 4 roky, ale mandát ve skutečnosti vykonával jen půl roku, byl by úspěšný. Stejně tak by byl nejspíše úspěšný přednosta okresního úřadu při zrušení okresních úřadů, uvedl-li by, že nevěděl při nástupu do své funkce, že budou zrušeny okresní úřady. Absurdní rozhodnutí ÚS ČR vede k závěru, že pokud neodejdou funkcionáři daného úřadu na odpočinek, nemůže být úřad zrušen předčasně.¹⁴⁷

3.2 Nejvyšší správní soud ČR

3.2.1 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 28. 11. 2008, č. j. 4 Ans 5/2007

NSS ČR se ve své rozhodovací praxi¹⁴⁸ zabýval novelou¹⁴⁹ zákona o svobodném přístupu k informacím¹⁵⁰. Účinnost této novely byla stanovena dříve, než její platnost.

¹⁴⁴ Blíže: VOJÍŘ, Petr. Nedůvodnost zrušení ústavního zákona č. 195/2009 Sb. pro retroaktivitu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, roč. 17, č. 4, s. 325 – 326.

¹⁴⁵ Blíže: KOUDELKA, Zdeněk. Zrušení ústavního zákona Ústavním soudem. *Právník*, 2010, roč. 149, č. 10, s. 1075. Nález ÚS ČR ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09.

¹⁴⁶ Ústavní zákon č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní republiky.

¹⁴⁷ Blíže: KOUDELKA, Zdeněk. Zrušení ústavního zákona Ústavním soudem. *Právník*, 2010, roč. 149, č. 10, s. 1075 – 1076.

¹⁴⁸ Rozsudek NSS ČR ze dne 28. listopadu 2008, č. j. 4 Ans 5/2007.

Vláda předložila návrh zákona¹⁵¹ dne 26. května 2005 Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, která ho schválila ve třetím čtení dne 14. října 2005 a dne 1. listopadu 2005 ho postoupila Senátu Parlamentu ČR. Ten návrh vrátil s pozměňovacími návrhy Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR dne 30. listopadu 2005, která na základě svého hlasování dne 3. února 2006 setrvala na původním znění návrhu zákona. Návrh byl doručen prezidentovi republiky dne 13. února 2006 a byl jím podepsán dne 27. února 2006.¹⁵²

Účinnost novely byla stanovena v čl. VI na 1. ledna 2006. Ovšem platnosti nabyla vyhlášením ve Sbírce zákonů dne 8. března 2006.

Retroaktivním se stal zákon z důvodu vrácení návrhu zákona Senátem Parlamentu ČR s pozměňovacími návrhy¹⁵³ Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.

Skutkově se jednalo o to, že žalobce dne 12. března 2006 podal žádost o poskytnutí informace týkající se usnesení Rady městské části Brno – střed (žalovaný). Žalobce uvedl, že se žalovaný dopustil porušování práva žalobce na rychlé vyřízení věci a práva na svobodný přístup k informacím podle čl. 17 LZPS a podle § 4 a § 14 odst. 3 písm. c) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.¹⁵⁴

Žalovaný uvedl, že na žalobcovu žádost v zákonem stanovené lhůtě dne 16. března 2006 (doručena mu byla 14. března 2006) odpověděl a že jeho stížnost podle § 16a zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím byla podána nesprávně podle zákona č. 61/2006.¹⁵⁵

Žalobce dále uvedl ohledně účinnosti zákona č. 61/2006 Sb., že byl tento zákon v době podání žádosti o informaci účinný a tak měla být žádost vyřízena podle novelizovaného znění. Žalobcem byla podána žaloba proti nečinnosti ke Krajskému soudu v Brně dne 13. června 2006, ve které se domáhal, aby bylo žalovanému

¹⁴⁹ Zákon č. 61/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v. z. p. p., zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., a zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), v. z. p. p.

¹⁵⁰ Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v. z. p. p.

¹⁵¹ Zákon č. 61/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v. z. p. p., zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., a zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), v. z. p. p.

¹⁵² Podrobněji k celému procesu přijímání: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2000 – 2006 [online]. *Poslanecká sněmovna ČR* [cit. 9. srpna 2013]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=991>>.

¹⁵³ Viz čl. 47 odst. 3 Ústavy ČR.

¹⁵⁴ Rozsudek NSS ČR ze dne 28. listopadu 2008, č. j. 4 Ans 5/2007.

¹⁵⁵ Tamtéž.

Krajským soudem uloženo do 15 dnů od právní moci rozsudku vydat rozhodnutí o žádosti žalobce o poskytnutí informace ze dne 12. března 2006 a aby mu bylo nařízeno poskytnout informaci.¹⁵⁶

Krajský soud v Brně žalobu odmítl. Jedná se o posouzení platnosti a účinnosti zákona č. 61/2006 Sb., neboť jedině tak zjistíme, zda Krajský soud odmítnutím žaloby pro nečinnost postupoval správně. Kasační stížnost podaná žalobcem nebyla shledána NSS ČR jako důvodná a byla zamítnuta.¹⁵⁷

NSS ČR vycházel při rozhodování z čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR, tedy, že ČR je svrchovaným, jednotným a demokratickým právním státem založeným na úctě k právům a svobodám člověka a občana. S tím jsou spojeny právní principy. Snad nejdůležitějším principem demokratického právního státu je právní jistota, která může být pojímána z více hledisek. V našem případě je hlediskem „povinnost státu zajistit každému možnost seznámit se s textem právní normy“¹⁵⁸, což je možné nejdříve publikací dané právní normy. Tato povinnost je spojena se zásadou *ignorantia iuris non excusat*. „Pokud by stát neumožnil seznámení se s textem právní normy, adresát právní normy by vůbec nevěděl, jaké povinnosti mu právní norma ukládá a jaká práva mu z právní normy vyplývají. Pokud by nebylo každému umožněno se s textem právní normy seznámit, nebyl by naplněn ani požadavek sdělnosti právní normy. Ten totiž obnáší nejenom jasnost, přehlednost a srozumitelnost právní normy, ale také možnost adresátů k seznámení se s jejím textem.“¹⁵⁹

Dále NSS ČR ve svém rozsudku uvádí pravidla platnosti a účinnosti právních předpisů.¹⁶⁰

Zákon nemohl nabýt účinnosti dne 1. 1. 2006, neboť by se tak stal retroaktivním, což je nepřípustné. „Zákaz retroaktivity souvisí i se samotnou funkcí právních předpisů, které svým adresátům ukládají, jak se mají chovat po dobu jejich účinnosti, a proto zásadně platí jen do budoucna.“¹⁶¹ V retroaktivním právním předpisu by se totiž žádalo po adresátech, aby plnili povinnosti, které v době, kdy je plnit měli, neexistovaly.¹⁶²

¹⁵⁶ Rozsudek NSS ČR ze dne 28. listopadu 2008, č. j. 4 Ans 5/2007.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Viz čl. 52 Ústavy ČR. § 3 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv, v. z. p. p.

¹⁶¹ Rozsudek NSS ČR ze dne 28. listopadu 2008, č. j. 4 Ans 5/2007.

¹⁶² Rozsudek NSS ČR ze dne 28. listopadu 2008, č. j. 4 Ans 5/2007, náleží ÚS ČR ze dne 8. června 1995, sp. zn. IV. ÚS 215/94.

NSS ČR také odkázal na náleží ÚS ČR¹⁶³, v němž ÚS ČR uvedl možné výjimky z nepřipustnosti retroaktivity právních předpisů.

Nelze k čl. VI zákona č. 61/2006 Sb. přihlížet, neboť účinnost zákona byla stanovena o necelé tři měsíce dříve, než jeho platnost. Článek je tedy absolutně neaplikovatelný, proto se na něj pohlíží, jakoby vůbec neexistoval. Pro stanovení nabytí účinnosti je nutno postupovat podle zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, v. z. p. p.¹⁶⁴

Tento postup vyplývá jak z judikatury ÚS ČR¹⁶⁵, tak z judikatury Soudního dvora Evropské unie, který ve svém rozsudku ze dne 25. ledna 1979, jenž se týkal publikace nařízení ES, vymezil, že „základní princip práva společenství vyžaduje, aby opatření přijaté orgánem veřejné moci nebylo aplikovatelné před tím, než ti, jichž se dotýká, dostanou příležitost se s tímto nařízením seznámit“¹⁶⁶.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že daný zákon nabyl účinnosti uplynutím zákonem subsidiárně stanovené patnáctidenní legisvakantní lhůty, a to 23. března 2006, k čemuž dospěl také Krajský soud v Brně.¹⁶⁷

Žalobce podal žádost o informaci dne 12. března 2006 a žalovanému byla doručena 14. března 2006, proto mělo být postupováno podle zákona o informacích účinného ve znění do 22. března 2006.

3.2.2 Zákon č. 326/2009 Sb., o podpoře hospodářského růstu a sociální stability, ve znění pozdějších předpisů

Výkladem lze dovodit výše uvedený postup určení účinnosti zákona č. 326/2009 Sb., o podpoře hospodářského růstu, v. z. p. p.

Skupina poslanců předložila Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR návrh tohoto zákona dne 17. února 2009 a současně jí navrhla jeho projednání tak, aby s ním mohla vyslovit souhlas v prvním čtení. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR

¹⁶³ Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96. Viz kapitola 3.1.1 Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

¹⁶⁴ Rozsudek NSS ČR ze dne 28. listopadu 2008, č. j. 4 Ans 5/2007.

¹⁶⁵ Nález ÚS ČR ze dne 3. února 1999, sp. zn. Pl. ÚS 19/98, náleží ÚS ČR ze dne 10. března 2005, sp. zn. III. ÚS 303/04.

¹⁶⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. ledna 1979, sp. zn. 98/78 ve věci A. Racke v Hauptzollamt Mainz.

¹⁶⁷ Rozsudek NSS ČR ze dne 28. listopadu 2008, č. j. 4 Ans 5/2007. § 3 odst. 3 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv, v. z. p. p.

schválila návrh až ve třetím čtení dne 15. května 2009 a postoupila ho dne 22. května 2009 Senátu Parlamentu ČR, který návrh zákona schválil dne 17. června 2009. Prezidentovi republiky byl návrh doručen dne 26. června 2009. Ten ovšem dne 9. července 2009 návrh zákona vetoval. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR schválila původní návrh zákona dne 9. září 2009 a doručila ho předsedovi vlády dne 16. září 2009 k podpisu.¹⁶⁸

Zákon se stal platným dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů dne 24. září 2009 a účinnost byla stanovena v čl. 15 zákona na 1. července 2009 (s výjimkou ustanovení, která nabyly účinnosti vyhlášením nebo dnem 1. listopadu 2009).¹⁶⁹

Skutečná účinnost zákona je, podle výše uvedeného postupu, dne 9. října 2009.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Podrobněji k celému procesu přijímání: Parlament České Republiky, Poslanecká sněmovna 2006 – 2010 [online]. *Poslanecká sněmovna ČR* [cit. 9. srpna 2013]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?t=743&o=5>>.

¹⁶⁹ Zákon č. 326/2009 Sb., o podpoře hospodářského růstu, v. z. p. p.

¹⁷⁰ Blíže: ZAPLETAL, Miroslav. K otázce účinnosti zákona a principu zákazu retroaktivity. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 24, s. 886 – 889.

4 OBSOLETNOST PRÁVNÍCH NOREM

4.1 Teoretická část

Obsoletní právní norma je taková norma, která je platná, ale již není účinná. Je součástí platného právního řádu. Znamená to tedy, že právní předpis nebo jeho část nebyl derogován, i když předmět úpravy odpadl nebo se změnila okolnosti, proto pravidlo v něm obsažené nelze použít.¹⁷¹

Podle teorie rodokmenu právní platnosti je porušováním práva, pokud platné právo není aplikováno. A to i v případě opětovné neaplikace daného pravidla ve stejných analogických situacích. „Opakované, byť obecně praktikované porušování práva, neznamená ještě zrušení porušované normy.“¹⁷²

Otázkou zůstává, je-li uznání zrušení právního předpisu z důvodu obsoletnosti v pořádku. K obsoletnosti by nemělo docházet, neboť situaci lze řešit novelizací právního předpisu. Souhlasím zde ale s názorem Oty Weinbergera, že je realistické a právně politicky účelné, aby byla obsoletnost uznána za výjimečný právní fenomén. Podmínkou je společenské přesvědčení, že daná právní norma by neměla být uznána za právo, a tedy jeho neaplikací nedochází ke vzniku protiprávního jednání.¹⁷³

Platnost právní normy, která nemá být dále používána, můžeme odůvodnit na základě teorie rodokmenu právní platnosti tak, že „aplikujícímu orgánu je dána výslovná kompetence nepovažovat právní pravidla, která již neodpovídají aktuálními institucionálnímu stavu, za platné právní předpisy (...). Obsoletnost je považována za „negativní (derogující) obyčejové právo“. Obyčej neaplikace a obecně panující přesvědčení o tom, že formálně platné pravidlo již není po právu, vytvářejí právní normu, která dosud platné pravidlo deroguje“¹⁷⁴.

¹⁷¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 95. HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 562.

¹⁷² WEINBERGER, Ota. *Norma a instituce*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 103.

¹⁷³ Tamtéž, s. 103 – 104.

¹⁷⁴ Tamtéž.

4.2 Praktická část

Vznikem Československé republiky v roce 1918 bylo převzato do československého právního řádu od Rakouska-Uherska přibližně 10 tisíc právních předpisů a od stejného roku bylo na našem území vydáno zhruba 60 tisíc právních předpisů.¹⁷⁵ Právě kvůli nespočtu právních předpisů je mnoho z nich obsoletních, neboť ztratily svůj smysl a své opodstatnění.¹⁷⁶

Listina základních práv a svobod obsahuje obsoletní ustanovení v čl. 41 odst. 2: „Kde se v Listině mluví o zákonu, rozumí se tím zákon Federálního shromáždění, jestliže z ústavního rozdělení zákonodárné pravomoci nevyplývá, že úprava přísluší zákonům národních rad“.

Ústavní zákon č. 69/1998 Sb., o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny, má obsoletní charakter, neboť byl zákonem tzv. na jedno použití a zanikl uskutečněním voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v červnu 1998.

Obsoletními normami jsou, podle mého názoru, také veškeré zákony o státním rozpočtu České republiky.

Zákony o úpravě výkonu volebního práva užívající se co určité časové období (např. 4 roky u poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR¹⁷⁷) nejsou obsoletními právními normami.¹⁷⁸

Sám Ústavní soud ČR se ve svém nálezu¹⁷⁹ týkající se dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondch národní obnovy, vyjádřil, že „tento normativní akt již splnil svůj účel a po dobu více než čtyř desetiletí již nezakládá právní vztahy, a nemá tedy již nadále konstitutivní charakter, nelze dnes, za uvedené situace, zkoumat jeho rozpor s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou podle čl. 10 Ústavy ČR“¹⁸⁰, protože by tomuto postupu

¹⁷⁵ Blíže: MIROVSKÁ, Petra. *Zákony staré jako Metuzalém* [online]. patria.cz, 27. prosince 2011 [cit. 20. října 2013]. Dostupné na <<http://www.patria.cz/pravo/1975783/zakony-stare-jako-metuzalem.html>>.

¹⁷⁶ Následující příklady obsoletních právních norem vychází z těchto článků: TÝL, Tomáš. *Jak se dělá právní smetí?* [online]. EPRAVO.CZ, 14. listopad 2001 [cit. 15. října 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/jak-se-dela-pravni-smeti-15378.html>>. MIROVSKÁ, Petra. *Zákony staré jako Metuzalém* [online]. patria.cz, 27. prosince 2011 [cit. 20. října 2013]. Dostupné na <<http://www.patria.cz/pravo/1975783/zakony-stare-jako-metuzalem.html>>.

¹⁷⁷ Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu ČR a o změně a doplnění některých dalších zákonů, v. z. p. p.

¹⁷⁸ PRUSÁK, Jozef. *Teória práva*. 2. vydání. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1999, s. 214.

¹⁷⁹ Nález ÚS ČR ze dne 8. března 1995, sp. zn. Pl. ÚS 14/94.

¹⁸⁰ Tamtéž.

chyběla právní funkce. Pokud by se tak stalo, byla by zpochybněna zásada právní jistoty, která patří k základním náležitostem moderních demokracií.¹⁸¹

V poslední době velmi diskutovaný je zákon č. 61/1918 Sb., jímž zrušují se šlechtictví, řády a tituly. LZPS v čl. 10 odst. 1 říká, že „každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno“. Má-li být chráněna osobní čest a jméno, „není pro potomka české šlechty větší potupy, nežli když nesmí užívat své celé jméno“¹⁸². Ovšem zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, v. z. p. p., v § 29 upravuje náležitosti rodného listu, který, kromě jiného, obsahuje jméno, popř. jména, a příjmení dítěte. Neuvádí se zde nic o druhém, šlechtickém, příjmení. Z toho tedy vyplývá, že výše uvedený zákon je typicky obsoletní právní předpis.¹⁸³

Dalším je dekret prezidenta republiky č. 50/1945 Sb., o opatřeních v oblasti filmu, který ve své preambuli formuluje poslání československého filmu. Dalo by se říci, že je tento zákon pojistka proti neuspokojivému vysílání.¹⁸⁴

Za poněkud zvláštní bychom mohli považovat zákon č. 34/1946 Sb., jímž se vymezuje pojem „československého partyzána“, nebo nařízení č. 96/1918 Sb., o cestování do území Československé republiky, na základě kterého je platná povinnost pro obyvatele Německa a Rakouska zaplatit poplatek za vízum 5 korun za vjezd do Československé republiky¹⁸⁵.

Jiným příkladem je zákon č. 282/1919 Sb., o úlevách při přijímání legionářů do státních úřadů, který v § 1 zmocňuje vládu ke stanovení zásad, podle kterých mohou být dány příslušníkům československých zahraničních vojsk dispense

¹⁸¹ Nález ÚS ČR ze dne 8. března 1995, sp. zn. Pl. ÚS 14/94.

¹⁸² TÝL, Tomáš. *Jak se dělá právní smeti?* [online]. EPRAVO.CZ, 14. listopad 2001 [cit. 15. října 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/jak-se-dela-pravni-smeti-15378.html>>.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Preambule dekretu prezidenta republiky č. 50/1945 Sb., o opatřeních v oblasti filmu zní: „Aby byly odborně zajištěny a zachovány všechny prostředky a zařízení pro výrobu, rozšiřování a veřejné promítání světelných kinematografických filmů a aby jich mohlo býti plně využito k prospěchu lidu a státu, aby v oboru výroby, rozšiřování a veřejného promítání takových filmů byla řádně zabezpečena, udržena a dále rovnoměrně a plánovitě rozvíjena zaměstnanost, aby tato kulturní a hospodářská práce byla trvale zbavena všech rušivých cizích a všech škodlivých neobdobných a z hlediska zájmu lidu a státu nespolehlivých vlivů a činitelů, a aby byly umožněny řádné přípravy a včasné provedení trvalé úpravy v oboru výroby, rozšiřování a veřejného promítání osvětlených kinematografických filmů podle potřeb a zájmů lidu a státu, (...)“. TÝL, Tomáš. *Jak se dělá právní smeti?* [online]. EPRAVO.CZ, 14. listopad 2001 [cit. 15. října 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/jak-se-dela-pravni-smeti-15378.html>>.

¹⁸⁵ Viz § 1 a § 2 nařízení č. 96/1918 Sb., o cestování do území Československé republiky.

od všeobecně platných formálních podmínek pro dosažení různých státních úřadů, pokud žadatel skutečně odborně vyhovuje (např. co do výšky, věku, stavu atd.)

Zákon č. 455/1919 Sb., kterým se zrušuje celibát literních a industriálních učitelů na školách obecných a občanských (měšťanských) v republice Československé, v § 1 a § 2 říká, že učitelky veřejných škol obecných a občanských mohou po skončené počáteční službě vstoupiti do stavu manželského a nepozbývají práva setrvati ve službě školní a učitelkám, které ještě nemají počáteční službu za sebou, je třeba povolení okresní školní rady, aby se mohly provdati.

Podle § 1 zákona č. 251/1921 Sb., jímž se ze státní služby a ze služby v podnicích a fondech státem spravovaných odstraňuje úřední název „sluha“ a nahrazuje pojmenováním „zřízenec“, se pro zaměstnance, dosud do kategorie sluhů náležející, zrušuje ve státní službě, jakož i ve službě podniků a fondů státem spravovaných úřední název „sluha“ a zaměňuje se za úřední pojmenování „zřízenec“.

ZÁVĚR

Účelem diplomové práce bylo seznámit čtenáře s problematikou časové působnosti právních norem, definovat jednotlivé pojmy, jako platnost, legisvakanční lhůtu a účinnost právních norem, jakožto jejich vlastností, dále s retroaktivitou, jejím pojetím v českém právním řádu a obsoletními právními normami. V neposlední řadě také přiblížit judikaturu českých soudů, a to Ústavního soudu ČR a Nejvyššího správního soudu ČR, k této oblasti právní teorie.

Obsahem první kapitoly je definování působnosti právních norem, její rozlišení na působnost místní, osobní, věcnou a časovou, které je věnována samostatná podkapitola. V souvislosti s ní je vymezena platnost, legisvakanční lhůta a účinnost právních norem. Pravidla pro toto určení obsahují Ústava ČR a zákon o Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv, který provádí právě čl. 52 Ústavy ČR. S tím jsou zároveň spojeny zásady a možnosti změn a zrušení právních předpisů, jež jsou obsahem Legislativních pravidel vlády ČR. Právě se změnou a zrušením právních předpisů je na místě vymezení přechodných ustanovení právního předpisu.

Náplní druhé kapitoly je charakteristika retroaktivity, jejího historického vývoje od římského práva až po současné pojetí v českém právním řádu. Nejen právě český právní řád je založen na zásadě zákazu zpětné účinnosti právních předpisů. Přípustná je nepravá retroaktivita, naopak pravá retroaktivita je obecně nepřípustná a existují z ní výjimky, jako v oblasti trestního práva, kdy se podle čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod posuzuje trestnost činu a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán a pozdějšího zákona se užije, je-li to pro pachatele příznivější. Analogicky se toto ustanovení použije i na oblast správního trestání.

Ultraaktivita právních norem je v souvislosti s účinností Nového občanského zákoníku od 1. ledna 2014 více, jak aktuální, neboť byla opět zavedena zásada *superficies solo cedit*, tedy, že stavba je součástí pozemku. Právě příkladem ultraaktivity je v tomto případě situace, kdy je vlastník stavby a vlastník pozemku rozdílný. Na takovéto vztahy se použije zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 202/2012 Sb. účinném ke dni 1. září 2012, neboť vznikly za účinnosti tohoto zákona.

Časová působnost právních norem rozhodně není tématem lehkým a jasným, jak by se mohlo na první pohled zdát. To dokládá například kapitola třetí, konkrétně nález Ústavní soudu ČR, ve kterém byla řešena, kromě jiného, retroaktivita ústavního zákona č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny. Tímto zákonem, dle stěžovatele, došlo ke zpětné právní úpravě volebního období v jeho průběhu a tuto retroaktivitu považuje za pravou retroaktivitu. Stejný názor zastává i Ústavní soud ČR, tedy, také shledává v tomto případě pravou retroaktivitu, což je v rozporu s jeho dřívější rozhodovací praxí a s definicí pravé retroaktivity. Jedná se o nepravou retroaktivitu, neboť nelze zpětně upravit podmínky ke zvolení poslanců a po nějaké době prohlásit, že zvoleni nebyli, úpravou volebního práva pasivního.

Poslední kapitola se věnuje obsoletním právním normám, což jsou tzv. zastaralé právní normy, které jsou platné, ale nejsou účinné. V českém právním řádu lze nalézt velké množství jak obsoletních ustanovení právních předpisů, tak celé obsoletní právní předpisy.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie

BOUDA, Petr. Retroaktivita a předvídatelnost práva. In ŽATECKÁ, Eva (ed). *COFOLA 2011*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 1636 – 1658. ISBN 978-80-210-5582-7.

GERLOCH, Aleš a kol. *Teorie a praxe tvorby práva*. Praha: Aspi, 2008. 424 s. ISBN 978-80-7357-362-1.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 308 s. ISBN 978-80-7380-233-2.

GERLOCH, Aleš, HUNGR, Pavel, ZOUBEK, Vladimír. *Základy teorie práva a právního státu*. 3. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1995. 210 s. ISBN 80-85981-16-5.

HANUŠ, Libor. *Právní argumentace nebo svévole. Úvahy o právu, spravedlnosti a etice*. Praha: C. H. Beck, 2008. 222 s. ISBN 978-80-7400-035-5.

HARVÁNEK, Jaromír. Přípustnost retroaktivity v právním státě. In SCHELLE, Karel (ed). *Aktuální otázky českého a československého konstitucionalismu. Sborník příspěvků z vědecké konference věnované prof. JUDr. Bohumilu Baxovi*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 129 – 132. ISBN 80-210-0619-6.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 197 s. ISBN 978-80-210-5063-1.

- JÚDA, Vierošlav. Retroaktivita v právním štáte. In HAMULÁK, Ondrej (ed). *Sborník příspěvků z konference Monseho debaty mladých právníků, konané ve dnech 10. – 12. září 2007 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. Olomouc: Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2007, s. 224 – 227. ISBN 978-80-244-1925-1.
- KLOKOČKA, Vladimír. Přejchod k novému systému hodnot. In Ústavní soud ČR ve spolupráci s Německou nadací pro mezinárodní právní spolupráci (ed). *Vyrovnání se s komunistickou minulostí. Sborník příspěvků z Konference středoevropských ústavních soudů konané 27. – 28. května 2003 v Brně*. Praha: Linde, 2003, s. 7 – 13. ISBN 80-7201-428-5.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Plzeň: Právnická fakulta. Západočeská univerzita, 1994. 162 s. ISBN 80-7082-140-X.
- OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Leges, 2013. 240 s. ISBN 978-80-87576-65-6.
- PETRLÍK, David. *Retroaktivita právních předpisů v komunitárním právu s přihlédnutím k právu českému, německému a francouzskému*. Praha: Linde, 2005. 131 s. ISBN 80-7201-558-3.
- PROCHÁZKA, Adolf. Retroaktivita zákonů. In *Sborník veřejného práva československého*. Svazek III. Praha: Eurolex Bohemia, 2000, s. 799 - 803. ISBN 80-902752-7-3.
- PROCHÁZKA, Adolf. *Základy práva intertemporálního se zvláštním zřetelem k § 5 občanského zákoníku*. Brno: Barvič & Novotný, 1928. 201 s.
- PRAŽÁK, Josef M., NOVOTNÝ, František, SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko-český slovník*. 20. vydání. Praha: Koniasch Latin Press, 1999. 1425 s. ISBN 80-85917-51-3.
- PRUSÁK, Jozef. *Teória práva*. 2. vydání. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1999. 331 s. ISBN 80-71601-13-6.

ŠÍN, Zbyněk. *Tvorba práva a její pravidla*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. 236 s. ISBN 80-244-0191-6.

TÉNYI, Géza. Dosažení spravedlnosti po deseti letech z pohledu maďarského soudu. In Ústavní soud ČR ve spolupráci s Německou nadací pro mezinárodní právní spolupráci (ed). *Vyrovnání se s komunistickou minulostí. Sborník příspěvků z Konference střeoevropských ústavních soudů konané 27. – 28. května 2003 v Brně*. Praha: Linde, 2003, s. 113 – 123. ISBN 80-7201-428-5.

TILSCH, Emanuel. *Občanské právo. Část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 205 s. ISBN 978-80-7357-897-8.

TILSCH, Emanuel. *Občanské právo. Část všeobecná*. Praha: Všehrd. 1925. 205 s.

VLČEK, Robert a kol. *Právní a filozofický úvod do teorie práva*. Ostrava: Knižní expres, 2008. 110 s. ISBN 978-80-7347-031-9.

VOJÍŘ, Petr. *Časová působnost právních norem*. Brno, 2011. Disertační práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra právní teorie. 233 s.

WEINBERGER, Ota. *Norma a instituce*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 217 s. ISBN 80-210-1123-8.

ZOUBEK, Vladimír a kol. *Teorie státu a práva*. Praha: Policejní akademie ČR, 2006. 252 s. ISBN 80-7251-233-1.

Odborné články

JEMELKA, Luboš. Problematika retroaktivity právních předpisů. *Veřejná správa*, 2007, roč. 18, č. 39, s. 12 – 13.

KNAPP, Viktor a kol. Tvorba práva a její pravidla. *Právní rádce*. Příloha časopisu, roč. 4, č. 3 – 4. 40 s.

- KOUDELKA, Zdeněk. Zrušení ústavního zákona Ústavním soudem. *Právník*, 2010, roč. 149, č. 10, s. 1067 – 1086.
- KÜHN, Zdeněk. Nad nálezem Ústavního soudu ve věci protiústavního „ústavního“ zákona č. 195/2009 Sb. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 1, s. 20 – 29.
- PŘIBÁŇ, Jiří. Ústavnost a retroaktivita ve střední Evropě: teoreticko-historická reflexe. *Trestní právo*, 2002, roč. 7, č. 12, s. 2 – 10.
- SKŘEJPEK, Michal. Retroaktivita a římské právo. *Právník*, 2001, roč. 140, č. 6, s. 616 – 631.
- SOBEK, Tomáš. Vymezení osobní působnosti právní normy. *Právník*, 2000, roč. 139, č. 4, s. 399 – 404.
- STEINER, Vilém. K problematice přípustnosti retroaktivity právních norem. *Právník*, 1994, roč. 133, č. 1, s. 1 – 6.
- TICHÝ, Luboš. K časové působnosti novely občanského zákoníku, *Právník*, roč. 123, č. 12, 1984, s. 1101 – 1116.
- VOJÍŘ, Petr. Nedůvodnost zrušení ústavního zákona č. 195/2009 Sb. pro retroaktivitu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2009, roč. 17, č. 4, s. 323 – 327.
- ZAPLETAL, Miroslav. K otázce účinnosti zákona a principu zákazu retroaktivity. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 24, s. 886 – 889.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v. z. p. p.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, v. z. p. p.

Ústavní zákon č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní republiky.

Ústavní zákon č. 69/1998 Sb., o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, v. z. p. p.

Ústavní zákon č. 195/2009 Sb., o zkrácení pátého volebního období Poslanecké sněmovny.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Dekret prezidenta republiky č. 50/1945 Sb., o opatřeních v oblasti filmu.

Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.

Zákon č. 61/1918 Sb., jímž se zrušují šlechtictví, řády a tituly.

Zákon č. 282/1919 Sb., o úlevách při přijímání legionářů do státních úřadů.

Zákon č. 455/1919 Sb., kterým se zrušuje celibát literních a industriálních učitelek na školách obecných (měšťanských) v republice Československé.

Zákon č. 251/1921 Sb., jímž se ze státní služby a ze služby v podnicích a fondech státem spravovaných odstraňuje úřední název „sluha“ a nahrazuje se pojmenováním „zřízenec“.

Zákon č. 34/1946 Sb., jímž se vymezuje pojem „československého partyzána“.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 202/2012 účinném ke dni 1. září 2012.

Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění zákona č. 563/2004 Sb. účinném ke dni 1. ledna 2005.

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v. z. p. p.

Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, v. z. p. p.

Zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistické režimu a o odporu proti němu, v. z. p. p.

Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu ČR a o změně a doplnění některých dalších zákonů, v. z. p. p.

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v. z. p. p.

Zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv, v. z. p. p.

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, v. z. p. p.

Zákon č. 61/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v. z. p. p., zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., a zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), v. z. p. p.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v. z. p. p.

Zákon č. 326/2009 Sb., o podpoře hospodářského růstu, v. z. p. p.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Nářízení č. 96/1918 Sb., o cestování do území Československé republiky.

Rozhodnutí prezidenta republiky č. 207/2009 Sb., o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících.

Zákon dvanácti desek.

Francouzský občanský zákoník (Code Civil des Français) vyhlášený dne 21. března 1804.

Judikatura

Nález ÚS ČSFR ze dne 10. prosince 1992, sp. zn. Pl. ÚS 78/92.

Nález ÚS ČR ze dne 21. prosince 1993, sp. zn. Pl. ÚS 19/93.

Nález ÚS ČR ze dne 12. července 1994, sp. zn. Pl. ÚS 3/94.

Nález ÚS ČR ze dne 8. března 1995, sp. zn. Pl. ÚS 14/94.

Nález ÚS ČR ze dne 8. června 1995, sp. zn. IV. ÚS 215/94.

Nález ÚS ČR ze dne 4. února 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

Nález ÚS ČR ze dne 3. února 1999, sp. zn. Pl. ÚS 19/98.

Nález ÚS ČR ze dne 26. ledna 2005, sp. zn. Pl. ÚS 73/04.

Nález ÚS ČR ze dne 10. března 2005, sp. zn. III. ÚS 303/04.

Nález ÚS ČR ze dne 7. dubna 2009, sp. zn. Pl. ÚS 35/08.

Nález ÚS ČR ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09.

Rozsudek NSS ČR ze dne 27. října 2004, sp. zn. 6 A 126/2002.

Rozsudek NSS ČR ze dne 13. června 2008, sp. zn. 2 As 9/2008.

Rozsudek NSS ČR ze dne 28. listopadu 2008, č. j. 4 Ans 5/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. července 2000, sp. zn. 21 Cdo 2115/99.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. června 2003, sp. zn. 2 To 5/03.

Rozsudek Okresního soudu v Karviné ze dne 23. března 1994, sp. zn. 29 C 250/93.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. ledna 1979, sp. zn. 98/78 ve věci A. Racke v Hauptzollamt Mainz.

Nález ÚS Slovenské republiky ze dne 7. června 2006, sp. zn. Pl. ÚS 25/05.

Internetové a ostatní zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 3. února 2012.

Legislativní pravidla vlády ČR schválená usnesením vlády ze dne 19. března 1998
č. 188, v. z. p. p.

MAULWURF, Adolf. *Nepravá retroaktivita zákoníku práce – judikatura Nejvyššího soudu ČR* [online]. EPRAVO.CZ, 14. března 2011 [cit. 10. listopadu 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/neprava-retroaktivita-zakoniku-prace-judikatura-nejvyssiho-soudu-cr-70976.html>>.

MIROVSKÁ, Petra. *Zákony staré jako Metuzalém* [online]. patria.cz, 27. prosince 2011 [cit. 20. října 2013]. Dostupné na <<http://www.patria.cz/pravo/1975783/zakony-stare-jako-metuzalem.html>>.

Parlament České Republiky, Poslanecká sněmovna 2000 – 2006 [online]. *Poslanecká sněmovna ČR* [cit. 9. srpna 2013]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=991>>.

Parlament České Republiky, Poslanecká sněmovna 2006 – 2010 [online]. *Poslanecká sněmovna ČR* [cit. 9. srpna 2013]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?t=743&o=5>>.

TÝL, Tomáš. *Jak se dělá právní smetí?* [online]. EPRAVO.CZ, 14. listopad 2001 [cit. 15. října 2013]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/jak-se-dela-pravni-smeti-15378.html>>.

ANOTACE

Diplomová práce na téma Časová působnost právních norem se zabývá vymezením a druhy působnosti právních norem, hlavně časovou působností, platností, legisvakancí lhůtou a účinností právních norem, dále pak změnami a zrušením právních předpisů a jejich intertemporalitou.

V další části je definována zpětná účinnost právních norem, historie tohoto pojmu, pravá a nepravá retroaktivita a ultraaktivita právních norem.

Třetí kapitola je věnována vybrané rozhodovací činnosti Ústavního soudu ČR a Nejvyššího správního soudu ČR, která se týká zpětné účinnosti právních předpisů a je velice důležitá při výkladu vybraných ustanovení právních předpisů.

Obsahem poslední kapitoly je vysvětlení pojmu obsoletnost právních norem, které je vhodně doplněno praktickými příklady těchto norem v českém právním řádu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Právní norma, působnost, časová působnost, osobní působnost, věcná působnost, místní působnost, platnost právního předpisu, účinnost právního předpisu, legisvakantní lhůta, vyhlášení právního předpisu, Sbírka zákonů, retroaktivita, pravá retroaktivita, nepravá retroaktivita, Ústavní soud České republiky, Nejvyšší správní soud České republiky, obsoletní právní předpis.

ABSTRACT

Diploma work on the topic Temporal effectiveness of legal norms is focused on determination of particular types of effectiveness, mainly the temporal one. This topic deals with the question of the force and effect of legal norms, legisvacancy, changes and derogation of legal acts and their intertemporality.

Second part of this work is aimed to the retroactive effect of legal norms, true and false retroactivity and ultra-activity of legal norms.

The third chapter includes particular examples of decision-making activities of the Constitutional Court of the Czech Republic and the Supreme Administrative Court of the Czech Republic, relevant to the retroactivity of legal acts, which is very important for the interpretation of legal provisions.

The last chapter explains the problem of obsolete legal norms. This is completed with practical examples from the Czech legal order.

KEY WORDS

Legal norm, effectiveness, temporal effectiveness, personal effectiveness, material effectiveness, local effectiveness, the force of the legislation, the effect of the legislation, legisvacancy publication of the legislation, Collection of Laws, retroactivity, true retroactivity, false retroactivity, The Constitutional Court of the Czech Republic, The Supreme Administrative Court of the Czech Republic, obsolete legal act.